

LO
V
A
S
T
A
S

Pavol Strauss o láske

Najväčšia múdrosť je láska. Ľudia však väčšinou potrebujú celý život, aby na to prišli.

Kde nieto vzájomnej lásky a oddanosti, vysychá i slnko ako vyschnutý kýpeť stromu. Všetko je plné kyslíka, a dýchať sa nedá. I hudba sa len šmýka povrchom citu. Zdá sa, akoby bolo zbytočné žiť. Lebo život začína a končí láskou.

Láska je najväčšia sila človeka. To vidíme i na tom, že najhlbšie utrpenie, akého je človek schopný, na ktoré nestačí žiadny liek, žiadna sila, žiadne slovo, sa naraz šmahom môže premeniť na nadzemskú silu a slasť. Láska je naozaj všetkým, lebo vie všetko vyriešiť, napraviť, zodvihnúť. Pretože je utrpenie najhlbšia núdza a priepasť, do ktorej človek upadá, môže ju jedine najväčšia a najvzácnejšia moc a výšina vyrovnať.

Každý, kto chce dobro, skôr či neskôr musí prísť na to, že niet nič vyššieho nad lásku. Že je ona najväčšou múdrosťou a rozriešením všetkého. – Viac ako lásku nevyňašiel nik!

Kto má v sebe iskru lásky, má všetko. Lebo v nej je uvoľnenosť, uľahčený prístup ku všetkému a každému, ale i odpor voči odporu.

Vítaná láska rozbíja všetky priehrady zbytočného v nás. – Keď sa prebárame kalužami spoznania vlastných vedomostí, vie nás upútať k horizontu objektívnejších jasov.

Láska je najväčšia múdrosť života. Cez ňu sa vyjasnia obzory. Je penetrujúci prvok, ktorý všetko presvetlí. Má zvláštny vnútorný rozmer, ktorý všetko ozvláštni.

Ale láska sa časom stáva vážnym a zodpovedným vzťahom, cez vzájomné objavovanie možných hĺbok poznania až po ich prežívanie. Stáva sa krásnou a vážnou úctou. Stáva sa lupou pre malé zázraky života.

Mladosť nemôže byť nič pominuteľné, nič, čo sa dá merať na roky, nič, čo sa dá posúdiť počtom vrások a šedivých vlasov. Oceniť na kilá tuku... Nie! Mladosť je ulita ducha, v ktorej hučí láska večnou piesňou o kráse.

Veriť v lásku, i keď nás budú vysmievať, ako úbohých farizejských snílkov. Jednať korektne a úprimne, i keď nás budú biť je jediné, čo budeme svetu vždy ponúkať, úsmevní a vysmiati.

Revolta srdca prinesie novú reč lásky, pochopiteľnými skutkami pospája kontinenty duší, nezadržateľnými gestami modlitieb prekoná vyprázdnené priestory doby a evidentnou silou pokory spríbuzní svet.

Vrchol nožnej slobody je uznávať niečo nad sebou. Vrchol nožnej slobody je pokora, nepokladať sa za to najvýznamnejšie. A iný vrchol nožnej slobody je láska; milovať všetko viac než seba. A medzi týmito dvoma je napnutá blaženosť ako posledný zmysel slobody.

Človek, ktorému je bratskosť a láska samozrejmosťou, ktorý už nemôže iné, než milovať, je jediným osobným i svetovým riešením a naplnením všetkých skutočných budúcich slobôd, lebo ako hovorí Apoštol národov: „...kde je Pánov Duch, tam je sloboda“ (2Kor 3, 17).

Láska je jediný morálny tmel sveta. Všetko je priznaná konštruktívnosť večnosti. A veď svet obstojí len ako materiálny symbol Nekonečna.

Milovať, žiť, tvoriť sú synonymné činnosti v rôznych etážach bytia.

Sú kritériá, ktoré presahujú vlastnú oblasť. Nie za naším čelom sa začína nebo. Ale v ľudských srdciach sa zažne svetový požiar.

Na človeka treba vedieť pozrieť i očami lásky a pohľadať to, čo je v ňom pekné, vznešené a božské, alebo čo v ňom z toho ešte ostalo. Oči lásky vedia hľadieť, veď sú to oči obdivu, a vedia pohladieť rukou, ktorú vedie dobrota. Ako to potrebuje doráňaný, redukovaný človek!

Valné zhromaždenie Spolku priateľov MUDr. Pavla Straussa v Liptovskom Mikuláši

2. októbra 2010 sa konalo Valné zhromaždenie Spolku MUDr. Pavla Straussa. Tradične začalo sv. omšou v kostole sv. Mikuláša, ktorú koncelebroval Msgr. František Tondra – spišský biskup, čestný predseda spolku. Spolu s ním koncelebrovali liptovskomikulášsky dekan vdp. Vladislav Saniga, vikár Vladimír Šosták, Pavol Ondřík, Jozef Voskár, Zoltán Rajter a 5 miništrantov. Medzi čestnými hosťami sa nachádzali poslanec NR SR MUDr. Alexander Slafkovský, primátor mesta Liptovský Mikuláš Ing. Ján Blcháč, PhD., manželka MUDr. Jozef Straussa a MUDr. Zuzka Straussová, PhD., členovia výboru spolku prof. J. Rybák, MUDr. Martin Jančuška, PhD., Ing. Jozef Šišila, CSc., zástupca vydavateľstva Michala Vaška Ing. Gabriela Smolíková a veľa iných vzácných hostí a veriacich liptovskomikulášskej farnosti.

Na svätej omši sa uskutočnilo aj slávnostné benedictione 4-tého, 5-tého a 6-tého zväzku zobraňujúcich literárnych a mysliteľských diel MUDr. Pavla Straussa. Medzi obetnými darmi ich priniesli a odovzdali práve členovia výboru spolku. Pre všetkých prítomných to bola veľká radosť, lebo smelé plány a predsavzatia spolku sú naplňované bezo zvyšku a ozaj všetci prítomní cítili božie požehnanie spoločného diela.

Už po tradičnom skvelom gastronomickom zážitku počas pracovného obedu v reštaurácii Šport sa účastníci VZ odobrali na pracovné rokovanie do priestorov Múzea Janka Kráľa.

V úvodných referátoch sa prítomní oboznámili so správou o činnosti z úst predsedu Dr. Jančušku a a Ing. J. Šišilu. Bolo to radostné konštatovanie o diele, ktorému sa darí, o činnosti, ktorá ide pevne podľa stanovených cieľov spolku a ktorého výsledky sú viditeľné.

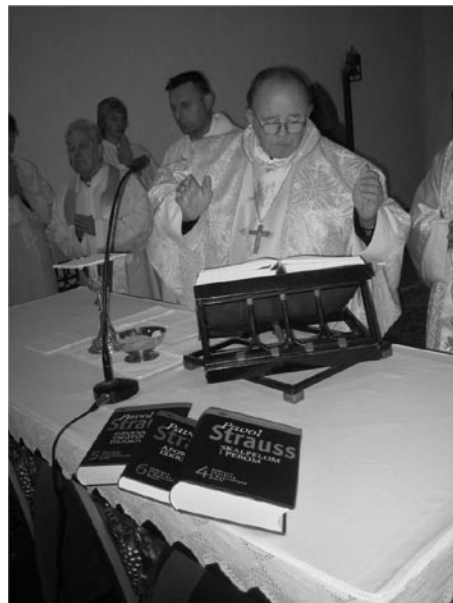
V úvode požiadal o slovo aj primátor mesta Ing. Ján Blcháč (volebné obdobie 2006 -2010), kde konštatoval, že mesto prispelo na vydávanie diela P. Straussa sumou 1000 € (30 000 Sk). V ďalšom uviedol, že po diskusiách o čestnom názve pre mikulášsku nemocnicu sa väčšina koalíčných mestských poslancov priklonila k názvu podľa Ivana Stodolu. J. Blcháč svoj návrh odôvodnil nasledovne: „Konferencia Matice slovenskej schválila návrh, aby sa mesto zasadilo o pomenovanie nemocnice po Ivanovi Stodolovi. V súvislosti s pripravovanými zmenami v právnej forme nemocníc sa v zastupiteľstve Žilinského samosprávneho kraja pokúsime presadiť, aby nemocnica mala v názve meno Ivana Stodolu“.

Podľa opozičných poslancov MUDr. R. Mojžiša, či Mgr. B. Vaceka mala práve mikulášska nemocnica niesť čestný názov podľa Pavla Straussa, ktorý sa narodil v Liptovskom Mikuláši v roku 1912 a neskôr v nemocnici pôsobil. Napriek nápätnej atmosfére v meste spolok odmietol konfrontáciu ohľadne názvu, pretože by to ublížilo nielen pamiatke P. Straussa, ale i I. Stodolovi. Necháme to na históriu, aby zmysel a dopad tohto činu prehodnotila.

V ďalších vstupoch sa prihovril aj poslanec NR SR MUDr. Alexander Slafkovský (nový primátor mesta na volebné obdobie 2010-2014), ktorý konštatoval veľký prielom v informovanosti verejnosti o diele P. Straussa, o svojich „straussovských“ aktivitách aj v slovenskom parlamente, aj o ďalších možnostiach podpory Straussovho odkazu vo svetle blížiacich sa osláv storočnice narodenia.

Ing. G. Smolíková, zástupca vydavateľstva Michala Vaška, informovala o pripravách ďalších dielov zobraňujúcich literárnych a mysliteľských diel P. Straussa. Zároveň kladne reagovala na požiadavku tajomníka spolku Dr. L. Rašiho, aby vydavateľstvo aspoň v jednom kamennom obchode na Slovensku malo kompletne vydanie diela a tak sa ľahšie dostávalo k čitateľom. Bola navrhnutá práve predajňa Caritas v Liptovskom Mikuláši. Dnes už môžeme konštatovať, že tento sľub bol dodržaný a zrealizovaný.

Prof. J. Rybák vo svojom plamennom príspevku v niekoľkých bodoch načrtnol svoje vízie o potrebe príprav osláv storočnice P. Straussa v Liptovskom Mikuláši a na Slovensku vôbec, o potrebe vytvorenia filmových dokumentov ako aj sochy tohto významného mysliteľa

20. storočia, či spolupráce s lekáorskými fakultami, napr. v Košiciach. Táto téma bude predmetom rokovaní v roku 2011 na najrôznejších úrovniach v príslušných mestách, či ústredných orgánoch SR.

V ďalšom poetickom príspevku vdp. Pavol Ondřík informoval o pripravovaných akciách na Spišskej kapitule a v Bratislave v súvislosti s P. Országom Hviezdoslavom a P. Straussom.

Po skončení pracovného rokovania boli už pri šálke rozvoňavajúcej kávy diskusie v tvorivých skupinkách účastníkov VZ.

Lubomír Raši

„Mnohé inštituce v Rusku si dnes dávajú meno Vladimíra Solovjova, aby tak naznačili, že Rusko v ňom vidí osobnosť, na než je možné se odvolať při obnově intelektuálního tkaniva, rozkouskovaného desítkami let materialismu. (...) V příručkách dějin ruské filosofie je Solovjev uváděn jako první ruský myslitel a zároveň uznáván za předchůdce Druhého vatikánského sněmu, za křesťanského myslitele, jehož význam je srovnatelný s významem svatého Tomáše Akvinského.“

(Michalina Tenace, Úvod do myšlení Vladimíra Solovjova)

Ďakujeme...

V dobrých mravoch majú vždy svoje pevné miesto dve „čarovné slovíčka“ – prosím a ďakujem. Niekedy sa môže stať, že na ne v tú pravú chvíľu aj pozabudneme, ale inštinktívne cítime, že ich nemôžeme vynechať, a využijeme nablížšiu vhodnú príležitosť ich s radosťou vysloviť.

Stalo sa to aj vo chvíľach našich stretnutí v Liptovskom Mikuláši a na Spišskej Kapitule 2. a 3. októbra 2010, keď sme prežili v radostnej a duchaplnnej atmosfére niečo, čo sa nás opäť hlboko dotklo, oslovilo a povzbudilo, čo nás opäť vyzvalo k ďalším krokom spolu s Božími mužmi a prorokmi – Hviezdoslavom a Straussom – na ceste k nefalšovaným kresťanským kvalitám života nášho národa.

A preto s rumencom na tvári naberám odvahu dodatočne poďakovať v mene všetkých zúčastnených týchto dvoch krásnych a hodnotných podujatí, ako aj v mene svojom všetkým tým, ktorí celkom zabudli na seba, aby nám pripravili také úžasné zážitky v opravdovo bratskom spoločenstve priateľov Pavla Straussa.

Nech Boh žehná ich životy a ich námahy, ktoré robia na slávu Božiu a pre dobro nášho národa.

Jozef Voskár

V ústrety Roku Pavla Straussa (2012)

Výzva pre Liptovský Mikuláš

Pavol Országh Hviezdoslav

Prológ

(Úryvok)

-Ó, radujte sa! – Skromné Mošovce, splesajte! Máte k plesu príčinu, bo k sláve máte ju: ňouž, hoc ste malé, predčíte mnohým slávnym veľmestám, im odňali ste palmu víťazstva, ste zatienili ich: bo zrodili, hoc chudobné, ste – jeho: syna slávy nepominuteľnej!... Turiec ty, i tebe sláva, i ty vesel sa!
*Si účastný tiež v slávy zásluhe: tys' choval syna svojou srdečnosťou, napájal krásou svojej prírody, sluch jeho učil sladkým zvukom rodným, zrak jeho cvičil, ako obzor tvoj sa vinie vencom, tak kolotať orlom, až poletu kruh svojho roztočil za vrchy tvoje širo-d'aleko...
 Zažiarte, Tatry nebotyčné! On, hla, spláca vám: že určili ste mieru mu, ako vznášať treba myšlienky, jak vysoko duch nad pozemské hrudy môž' stúpať a preds' zostať vo zväzku so srdcami bijúcimi v dolinách, s kolískou, hoc aj v chalúpke len stála; zažiarte, vy trón v rododuchov ríši!...
 A podskoč myslou ten raz, národe môj, i ty, podskoč hlučnou rozkošou, bo v ponížení tvojom ponavštívil Ťa, ajhľa, dobrý Pánboh: halienka toť tvoja mení v kráľovský sa plášť odbleskom slávy syna tvojho, ktorej sám popredne si plnodedičom...*

Viliam Turčány

O tú cestu po nábřeží

(Úryvok)

Hlásaj, že národ z dávných mrákot vstal, bo duchov mal, čo boli viac než kráľmi: nech z nábřežia už nezaznieva žiaľ – len vďačné žalmy!

Sem, národ, vsaď, nech vidí celý svet, za sochou sochu ako krásnu slohu, aby i sám si čul v nich lásku znieť k vlasti i k Bohu!

Aby si videl, kto Ťa túžil viesť k životu v pravde, v slobode, cti, práve! Veď vždy šlo o to: nájsť tú cestu ciest k večitej sláve.

K tej ceste im tu sochoradie vztýč – a budú svedčiť s Dunajom i Botto, Kuzmány, Moyzes, Milkin, Sládkovič... vždy nám šlo o to.

Veľkého rodáka si uctíme dôstojne

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa patrí nerozlučne k mestu Liptovský Mikuláš a jeho kultúrnym aktivitám. Pracuje v usilovnej pracovnej tichosti a s evidentnými celoslovenskými výsledkami.

Som rád, že som mal možnosť ako primátor mesta byť pri tom, keď sa 29. augusta 2002 z iniciatívy spišského biskupa Msgr. Františka Tondru inštalovala pamätná tabuľa na dom Dr. Kuxa, starého otca Pavla Straussa, kde od prvého roka svojho života aj vyrastal. Je to dnešná budova Múzea Janka Kráľa. Za prítomnosti elity slovenskej inteligencie bola slávnostne odhalená. Len tak námatkovo spomeniem, že okrem iných prišli napr. aj vtedajší minister spravodlivosti SR Ján Čarnogurský, religionista prof. Ján Komorovský, či básnik Jozef Zavarský.

Už vtedy sa dalo tušiť, že z toho žriedla intelektuálneho zoskupenia čosi vytryskne. 27. septembra 2003 vznikol Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa ako záujmové združenie, ktoré má celkom prirodzene oficiálnu adresu v mestskej organizácii - Múzeu Janka Kráľa.

Zúčastnil som sa všetkých valných zhromaždení a videl som, ako sa pomaly darí naplňať nezištné a pritom ambiciózne plány ľudí, ktorí v spolku pracujú.

Veď nakoniec vedecká konferencia o Pavlovi Straussovi, či štrnásť čísiel časopisu Listy Pavla Straussa alebo šesť vydaných zväzkov súborného diela Pavla Straussa, pričom štyri ďalšie sú už pripravené do tlače, to všetko svedčí o veľkom entuziazme zainteresovaných. Sympatické je aj to, že na vydaní tohto veľkého diela sa aktívne angažuje aj môj bývalý parlamentný kolega Ferko Mikloško.

Verím, že napriek zložitej ekonomickej situácii Liptovského Mikuláša, ktorú som ako štvornásobný primátor zdedil po svojom predchodcovi, sa nám podarí dôstojne osláviť Rok Pavla Straussa, keď si v roku 2012 pripomenieme jeho sté narodeniny.

S dobrým tímom spolupracovníkov a zapálenými členmi Spolku priateľov MUDr. Pavla Straussa to určite dokážeme.

Teším sa na to.

Alexander Slafkovský,
primátor mesta Liptovský Mikuláš

Objednávky na adrese:

Vydavateľstvo Michala Vaška
 Nám. Kráľovnej pokoja 3
 080 01 Prešov
 Tel.: 051/771 1407 • mobil: 0915 857 159
 E-mail: knihy@vmv.sk

K jubilejnému Roku Pavla Straussa (2012)

Uplynulo práve 60 desaťročí od chvíle, čo Pavol Strauss privítal Nový rok 1951 Manifestom nového sveta, onej Novej jari ľudstva podľa prorockých slov Jána Pavla II – a práve 130 rokov od vzniku Hviezdoslavovej prorockej skladby Nový svet. Privítajme túto dobu, lebo ako povedal Pavol Strauss v predsmrtnej eseji Proroci: „...Milióny rokov pukli a nahradil ich nový tvar a nové útvary. (...) Tak sa vytvárajú nové údobia. Scéna vesmíru a vesmíru duší sa pretvára. (...) Je veľká vec, keď sa zmení pohľad, keď sa hodnoty preskupujú, keď sa sily opierajú iným smerom, keď sa istoty stavajú do nových siločiar. Keď sa idea človeka dostáva do roviny zbožštenia. **Duch boží dúcha zo všetkých strán.**“

Nový rok 1951

Stojíme na najužšom mieste tohto storočia. Začína sa jeho druhá polovica.

Tesná brána, ktorou prekračujeme prah ostatných piatich desaťročí tohto tisícročia. Tesná brána všetkých pozemských možností. Všetko sa zdanlivo dovršuje: umenie zahýna do posledných svojich oblastí, veda sa vyčerpáva, vek dozrieva. Všetko sa rúti v posledných závratiach všeobecného úteku, stáva sa hmlistým, odumretým a odosobneným, neskutočným a mlkvým pred úžasnou a tvrdou skutočnosťou a prítomnosťou: Boh sa zrazu všetkému postavil do cesty ako jediná a pevná jestvota a všetko ostatné sa už len v mŕtvolnej zotrvačnosti krúti okolo neho, prach a trosky márneho zhonu a úteku.

Tesná brána okolo nás. Tesná brána v nás. Veľký problém života i smrti: prejsť cez ňu. Všetko zmizne, len Boh bude.

Väčšina starého začína strácať svoju platnosť. Väčšina nového ešte neukazuje známky trvácnosti. Tesná brána okolo nás vedie do nového veku, kde bude všetko nové, všetko pretvorené. Tesná brána v nás je jedine schodná cesta, i keď sa už nemôžeme prepchať vonkajšou tesnou bránou.

Vek dobrovoľného i nedobrovoľného pokánia, Božích masových súdov. Na všetky strany. Bôľom zverené srdcia a státisíce zuhoľnatených tiel ľudí, miest a kontinentov lemujú tieto prvé kroky veľkej Spravodlivosti.

Človek je schopný myslieť len v ľudských dimenziách. Preto sa prebára tento vek tolkou záplavou nepochopiteľného. A všetka nádej má eschatologické zameranie.

Neverím v nevieru. Sú iba scestia na ceste k Bohu. To iste ostane platné dovtedy, kým sa ľudské srdce nenahradí iným mechanizmom. Zatiaľ je každé ľudské srdce schopné dojatia. Rozdiel je iba v tom, ako ho kto hľadá.

Treba si uvedomiť, že ide o nás. Nejde o Boha. Dvetisíc rokov po Vtelení neplatia viac výhovorky. Toto je to najužšie miesto tesnej brány, rozhodovania doby: buď totálna realizácia Božích nárokov – alebo totálna záhuba. Atómové bomby sú neškodnými hračkami, kým ležia v skladoch – silách. Iba v ľudských rukách, tvrdí de Rougemont, sa stanú nebezpečenstvom. Teda človek si je sám atómovým ničiteľom.

Je tu čas, keď sa bude musieť človek konečne tak intenzívne a vážne zaoberať, i v medzinárodnom meradle, milosťou, ako sa zapodieva dielom a cieľom ničenia.

Buď zaplaví svet atómová pohroma, alebo zahrmlí nad ním záplava milosti. Svet zahynie alebo v dunení atómových výbuchov, alebo sa zachráni v ohni lásky.

Oheň Božej lásky vie byť ničivejši než všetky atómové hrozby. Ale my sami sme schopní ho ovládať tak ako atómy. Ide o to: zničiť svet láskou. Mnoho z neho neostane. Lebo väčšinou bol formovaný opakom.

Pokoj, dobro a láska sú tri stupne, ktorými sa možno dať previezť tesnou bránou života. Ťažko vyhútať niečo lepšie. To je mozaika nádeje, nádej v človeka a obeť milosti.

Dejiny sú arénou, po ktorej pobežoval človek ako zúrivá, skrvená šelma. No Krotiteľ ju vohnal do klietky, odkiaľ je už len jedna otvorená cesta, a tá vedie úzkou ohnivou bránou do slobody a milosti Božej.

„Straussovský rok“ by sa mal stať neoficiálnou, ale organizovanou akciou viacerých ustanovizní – literárnych, cirkevných, vedeckých. Ak bude k dispozícii plánovaných desať zväzkov (Zobraného diela), bude z čoho vychádzať, o čo sa opierať, čo interpretovať. Možno k domácim odborníkom sa pridajú aj zahraniční znalci či záujemci (napríklad nemeckí, švajčiarski, českí). Máme dostatok časopisov aj iných periodík, kde by sa mohla odborne „propagovať“ straussovská problematika. Možno sa nájdú milovníci straussovskej múdrosti a spirituality, ktorí prekvapia objavnými knižkami – literárnymi, filozofickými, teologickými. Mohla by dovtedy vyjsť aj Straussova korešpondencia, iste by priniesla inšpiratívne a nové podnety. Kruh pracovníkov okolo Listov PS akiste dlhodobo bude pripravovať jubilejný „straussovský rok“. Môže to byť veľká slávnosť ducha kultúrnosti!

Július Pašteka

Pavol Országh Hviezdoslav

Epilóg k Steskom (Úryvok)

A „Halleluja!“ zaznie z úst národov,
sta dúhou, prepásaných slobodou –
V človeku navždy udusené zviera!
Ľudskosti názor lúčom prejme ho
ni kryštál – z bludu v srdci vzíde viera:
sme bratia! deti Boha jedného!
Po cudzej krvi tigru svedčí lačnosť,
len modle nadutosť, pých, panovačnosť:
nie kmeňu z ľudstva, hoďas obriemu:
Trón, oltár – oba v nerozlučnom zväzku
pestovať budú spravodlivosť, lásku,
národu prisluhovať každému:
raz už, už raz – i mojemu!...

I keďže nie sú ani anjeli,
by darov Tvojich užiť vedeli:
sám spravuj vôľu ich! by nezblúdili,
nezohavili viacej obraz Tvoj –
Bez Tvojej uzdy šelmy sú ich sily;
len tá môže skrotiť i ich dnešný boj,
ich duchov rozpor uviesť do súzvuku...
Ó, vystri skoro ľahostajnú ruku!
v nej uvidieť daj vo švihote prút,
na chasu nezbednú v tom hry jej kríži...
Tak iba tvoje kráľovstvo sa zblíži,
zač denne prosí ubolená hrud':
keď v svár ten zvoláš: „Pokoju buď!“

Nový svet

(Úryvok)

Kde si, môj Slaviane?

- Neboj, na pevnej polane!
Tu v blízkosti nebies stojím, čakám
na mákkom, snažnom záveji,
zrak k nebu a ja k zemi klakám;
verím, že svit môj nastane...

- Daj spln Boh tvojej nádeji! –
Veď kamkoľvek sa vzdiali zrak
v žlč nepojatý
- tvoj pohľad, Slaviane! – v blízkosti
a či v diali,
vo výš, či v hĺbku, v hlučný časov val:
odvšadiaľ zaslzený sa navráti.
Niet k úteche tam ničoho
- jak posolstva tá holubica,
bez olivy tu nutno navrátiť sa –
Len k bôlu, hnevu, k pomste
príčin premnoho...

Kde si, môj Slaviane?

- Neboj, na pevnej polane!
Tuším, už svit môj nastane. –

- Ha, čo to bleslo? Anjel preletá
čo zlatý vták, a sadnul zemskej na os;
tá skyvotala sa jak pierko choje...
Vzal knihu života,
roztvoril: - šlahnul svit i vrelá teplota,
jak obeť; a v dyme nikdá nevidanom
hlas zaznel: na zemi mier, pokoj –
Slavianom!
Os skolembala sa, každý sa sklonil tieň...
- Príď, Bože, kráľovstvo príď tvoje! –
Razí svitom vôkol, vonia deň!

Kde si, môj Slaviane?

- Neboj, na pevnej polane!
Otcovských vrchov stojím tu na štíte,
a volám v diali: už prídte, prídte, prídte!
Ha! Už sa rozvíja
nebeská svetla lalia;
padajú lupne noci stranou.
Ha! Anjel vykročil z nej s faklou
rozháranou,
a mne ju dáva (ináč jak Prometejovi),
a ja ju prijímam; ona plá mi jak slncový
blesk v temnú zmes, z než iná,
nová zem sa poji...

Kde si?

Tu dolu sme bez počtu, ale svoji!

(1880)

Nebojme sa o budúcnosť. Nebojme sa o človeka. Nie je to číra náhoda, že sme tu spolu. Každá ľudská osoba bola stvorená na obraz a podobu toho, ktorý je pôvodcom všetkého, čo jestvuje. Máme v sebe dar múdrosti a cnosti. S týmito darmi a s pomocou Božej milosti budeme môcť v blížiacom sa nasledujúcom tisícročí budovať civilizáciu hodnú ľudskej osoby, opravdivú kultúru slobody. Môžeme, ba musíme to urobiť. Keď tak urobíme, uvidíme, že **slzy tohto storočia pripravili pôdu pre nový jar ľudského ducha.**

Výzvu „Nebojte sa!“ treba chápať vo veľmi širokom zábere. V istom zmysle *to bolo povzbudenie určené všetkým ľuďom*, aby premáhali strach v súčasnej svetovej situácii na Východe i na Západe, na Severe i na Juhu.

Nebojte sa toho, čo ste vy sami stvorili, nebojte sa ani toho, čo človek vytvoril a čo sa deň čo deň stáva pre neho nebezpečnejším! A nakoniec, nebojte sa ani seba samých!

Na sklonku druhého tisícročia potrebujeme azda väčšmi než kedykoľvek predtým počuť slová vzkrieseného Krista: „Nebojte sa!“ Potrebuje ich človek, ktorý sa aj po páde komunizmu neprestal báť, a pravdu povediac, má na podobné pocity mnoho dôvodov. Potrebujú ich národy, ktoré sa znovuzrodili po páde komunistického impéria, ale aj tie, ktoré boli svedami tejto udalosti zvonku. Potrebujú ich celé národy a národy celého sveta. *Treba, aby sa v ich vedomí obnovila istota, že existuje ktosi, kto drží v rukách osudy tohto pominuteľného sveta. Ktosi, kto má kľúče od smrti a podsvetia* (porov. Zjv 1, 18). *Ktosi, kto je Alfa a Omega histórie človeka* (porov. Zjv 22, 13), tak individuálnej, ako aj kolektívnej. A tento Ktosi je Láska (porov. 1 Jn 4,8.16). Láska, ktorá sa stala človekom, Láska ukrižovaná a vzkriesená. Láska neprestajne prítomná medzi ľuďmi. Je to Láska eucharistická, je to ustavičný zdroj spoločenstva. Iba Ona môže dať plnú záruku slovám „Nebojte sa!“

(Ján Pavol II., Prekročiť prah nádeje)

...A tak sa kľuje cesta do budúcnosti. Bolestne a nádejne. Cez pády a hriechy, proti Duchu a proti duchu lásky. Cez nepochopenie a prekypujúcu vražednú sebaobranu vedie cesta do možných budúcností.

Na ceste sú vízie Apokalypsy, ako ich predpovedal už Izaiáš: „Potom som videl nové nebo a novú zem, lebo predošlo sa pominuli a mora už viac niet. A videl som sväté mesto Jeruzalem, nové, zostupovať z neba od Boha... A od trónu som počul mocný hlas volať: Hľa, stánok Boží s ľuďmi! Bude s nimi prebývať; oni budú Jeho ľudom a On bude Bohom medzi nimi. Utrie im každú slzu z očí a nebude už viac smrti, ani žiaľu, ani náreku, ani námahy už viac nebude, lebo predošlo sa pominulo.“

Týmto smerom obracať zajtrajšky. Lebo Boh si nás chce zamotať do svojej lásky, ako kedysi matka dieťa do odedzy.

V takýchto večne šťastných otvorených perspektívach treba prijať všetky zajtrajšky. I keď sú zatiaľ zamotané do toľkých osudových zádrhov.

(Pavol Strauss)

Dynamika starého a dynamika nového života

Bol by to vôbec zaujímavý život, keby boli všetci ľudia dobrí? Nebola by spoločnosť bez súťaženia, bez ctižiadosti a bez uznávaných silných osobností s pevnou vodcovskou rukou bezfarebná a neživotná? Všetci si len predstavme hoci nejakú športovú súťaž, v ktorej by nikto nechcel byť prvý, nikto nechcel vyniknúť nad druhého. Taká hra by veru sotva mohla byť zaujímavá a nemala by nijakého zmyslu. Nebolo by to tak aj v živote bez ambiciózných a ctižiadostivých ľudí?

Nuž v našom **starom** svete sme si už tak navykli, že si už ani nevieme predstaviť, čo iného by tu mohlo vytvoriť akékoľvek zaujímavé dramatické napätia, ak nie práve borba o prvé miesto, túžba vyniknúť a byť slávnym.

Ale či Kristus nehovorí o **novom** živote, teda o inom ako tento náš starý? A tento nový život je práve životom lásky, ktorú sme zo svojich horeuvedených predstáv vynechali. Mali sme pred očami starú spoločnosť, ktorej sme vo svojich predstavách jednoducho vymenili ctižiadosť a pýchu za skromnosť a poníženosť. Nuž, bez skutočnej, vášnivej lásky by bola spoločnosť skromných a ponížených naozaj nezáživná a nudná. (...)

Kristovo Posolstvo ani najmenej neuberá na zaujímavosti života, ani na jeho vzrušujúcej pestroste a kráse. Prišiel, aby sme mali život – aby sme ho mali hojnejšie. Ísť za ním je to isté, ako narodiť sa do nového, novou vášňou, novým nadšením, novou láskou prekypujúceho života. Ak chápeme lásku v celej šírke jej variácií a celej hĺbke a výške jej napätia, ak ju objavujeme v *stravujúcej žiare jej ohňa* (porovnajme s Pavlom Straussom! – J. R.), tak nás nik nemusí presviedčať, že šťastie v láske je bohatšie na vzrušujúce očakávanie nádeje a túžby, na dramatické výstupy, zvraty a prelomy – ako šťastie sebcov.

Jozef Porubčan

Najprv výročie „Herolda svitajúcich časov“

Ešte skôr ako zahájime Rok Pavla Straussa, pripomenieme si okrúhle – deväťdesiate – výročie smrti Pavla Országha Hviezdoslava (8. november 1921). Nebránili sme sa v tomto čísle Listov PS hojnejšie citovať ukážky z jeho diela – aj z piety k tomuto výročiu, aj súc presvedčení, že nás pritom sprevádza požehnanie Pavla Straussa, veľkého čitateľa a obdivovateľa Hviezdoslavovho diela. Veď to on, Pavol Strauss bol, čo nám neraz pripomínal, ako majú iné národy v úcte svojich veľkých duchov – a my? „*Veľkí sme často len v zabúdaní. Veľkí a veľkorysí. A pritom sme sa sedemmiliónovými čizmami rozbehli, aby sme vytvorili tradíciu.*“

Stalo sa, že počas prípravy tohto čísla Listov PS nám pani **Eva Trizuljaková** poslala svoju knižočku „*Zasnem nad darmi života*“ (Spolok sv. Vojtecha, Trnava 2010), v ktorej sa – medzi „*darmi jej života*“ – objavil aj P. O. Hviezdoslav. Apoteóza pani Trizuljakovej na Hviezdoslava je taká hlboká a prenikavá, a pritom tak výnimočná v našej prítomnej duchovnej klíme, že ju neváhame sprostredkovať našim čitateľom. (Nestane sa aj vám, že za jej opisom budete cítiť tvár a ducha Pavla Straussa?)

Súzvuk duší

Hviezdoslav sa stal pre mňa výzvou, zdrojom inšpirácie, príbuzným mojej duše, srdečným priateľom. Okrem divadelných drám a prekladov som si preštudovala celé jeho dielo. Najviac ma oslovili *Krvavé sonety* a *Spevy slobody*. Hoci od ich vzniku prešlo pol storočia, mohutne sa ozvali a prevalili sa mi cez srdce. Tu rezonovali všetky básnikove metafory na zlobu sveta, zradu, násilie, noci barbarstva, víchrice ukrutenstva... V oboch

dielach sa rozprestiera občiansky i duchovný rozmer Hviezdoslavovej tvorby – je to protivojnový protest, žaloba, odpor proti útlaku, ale nadovšetko bolesť básnikovej duše. Z jeho poézie hovorí kresťan, ktorý neopustil Boha, nestratil vieru, nádej a lásku. Marxisticko-leninská kritika nepripustila Hviezdoslavovu inšpiráciu Bibliou. Mnohí „povinní“ čitatelia podnes netušia, čo všetko sa v jeho diele nachádza.

Napriek tomu, že meno Hviezdoslav sa použilo na užitočný vydavateľský knižný projekt, tento veľký majster slova sa nikdy nestal masovo obľúbeným autorom. To sa vo vtedajších školách vysvetľovalo, ospravedlňovalo „nezrozumiteľnosťou“ jeho originálneho jazyka. Nebola to pravda, bola to skôr ignorancia a duchovná inercia, charakterizujúca spoločnosť dnešných skeptikov a nevercov. Hviezdoslav sa participácie svojho sveta zmocnil intuitívne. Základná, hmatateľná štruktúra jeho diela evokuje príbuznosť s Tresmontantovým poetickým materializmom. Spojenie slova, obrazu a myšlienky všade prechádza do harmonickej rovnováhy. Nie je to banálna ani profánna, lež vznešená náboženská poézia: pôvabné ikonopísanie, poskakujúca riava slovoobrazenia. Jeho básnictvo vychádza zo srdca plného pokory, vzdaluje človeka od vravy sveta. Odráža sa v ňom temer pustovnícka spiritualita: medzi človekom a Bohom ako by nestála nijaká prekážka.

Panoramatický a mnohorozmerný pohľad na Boží svet, rozjímanie nad krásou stvorenia je slávnosťou zmyslov a poctou Najvyššiemu. Spojenie neba i zeme i celá imaginácia sa stáva prírastkom poznania. Je zmnožením darov Ducha, obohatením a rozšírením ľudskej existencie. Signalizuje dôverný kontakt s Bohom. Básnikovo videnie je nazeraním, kontempláciou a neoddeliteľnou časťou života v duchu a pravde. Kvalitatívne ide o viac ako o medzistupeň medzi svetom a jeho reprezentáciou. Nedá sa hovoriť ani o napodobňovaní či reflexii. Ide o obohatenie ľudskej existencie, o dôverný kontakt s Bohom. Kľúčovým prejavom tejto obraznosti je Hviezdoslavov biblický pohľad na prírodu. Ide o manifestáciu transcendentného rozmeru umenia. (...)

Hviezdoslav nebol nijaký salónny literát. Vo svojej advokátskej praxi poznal konkrétne ľudské príbehy a vážne sa nad nimi zamýšľal. Z jeho biografie

i diela vyplýva, že v hĺbke svojej bytosti bol triezvym, uvážlivým a vecným človekom. Aj uprostred každodennej služby sa však dokázal uvoľniť, nadýchať. Tryskala z neho životná radosť, sila ducha a hĺbka osvieteného človeka. Kládol si otázky, čo je človek, kde sa v ňom berie zlo, prečo je zloba tak nezdolná. Keď hovorím o našom súzvuku, zároveň svedčím o ňom ako o majstrovi slova, ktorý si podobne ako maliar alebo sochár vytváral nekonvenčné vyjadrovacie prostriedky. Jeho verše mi poskakovali pred očami, trblietali sa, svietili, oživovali krajinu a prebúdzali moje výtvarné predstavy. Nazdávam sa, že každým správnyim slovom, obrazom, pojmom, objavujeme svet z nového pohľadu. Básnik je ten, kto rozširuje naše poznanie, učí nás chápať človeka a chváliť Božie stvorenie. Pomenovať veci a nájsť k nim adekvátny výraz, také umenie sa podobá na gesto Stvoriteľa.

Milan Rúfus

Jesenné vrchy nad Kubínom

*Stĺpy ste, hej, neúnavné.
Tak odkázal vám básnik.
Či jemu vy?
On iba vypovedal.
O čom?*

*Ako mu bolo pod Roháčmi a Chočom?
Krstiteľnicou, v ktorej ho pokropili
zo zeme soľou,
z neba hviezdami.*

*Ako mu bolo, keď stál pred vami
na každodennej samomluvnej púti,
rukami o palicu opretý
a hlavou o vás?*

*Veľbný pastier oviec zakríknutých.
Sám sebe ťažký.
Jak vy dnes ťažké sebe.
Tisíc ráz plakal veciam na pohrebe.
A tisíc jedenkrát
im spieval na krstinách.*

*Padaným lístím
zlahučka
pohláďte svojho syna,
čo maľoval vám zore na štíty,
chválieval vás
i o pomoc vás prosil.*

*A horké jadierko,
čo na jazyku nosil,
klíči mu z úst
už hlinou zakrytých.*

Áno, dá sa aj tak povedať, že každá skutočná tvorba je zamaskovaným stretnutím sa blízkych ľudí. Títo blízki ľudia žijú na takých vzdialených pomedziach priestoru a času, že bez pomoci kníh, obrazu alebo zvuku by sa nikdy nemohli navzájom spoznať.

Ponad žiale, ponad muky, ponad smrt' a ponad všetky prekážky prenáša tvorivá sila jedného človeka v ústrety druhému.

(Michail Michajlovič Prišvin)

Sú vzácne duše, ktoré sú nám pridelené. Stretávame sa s nimi po kadejakých okľukách a náhodách. Sú s nami späť, ako spojené nádoby. Aj keby sme ich chceli odsunúť a ony nás, vždy sú tu. Pri týchto spojeniach panujú nepreskúmané zákony atraktivity a spolupatričnosti. Neviditeľné závislosti a synchronizácia vnútorných oblastí. Od polcitu telesnej i duševnej zodpovednosti až po neviditeľné obetovanie, zacláňanie žičlivosťou až po modlitbu. A tak svet rastie vždy len láskou. Preto tolko vrážd a iného zla vyšlo naprázdno.

Dielo je výraz z reálnej oblasti duchovna. Keby nás nebolo a keby nebolo toho, čo sme popisali, namaľovali a nako komponovali, tak to vyrazí z iných a v tom istom vnútornom zaradení. Lebo čo chce a čo má byť, to je a to bude, lebo je to tu. To nik a nič nezastaví.

Každá hviezda sa raz zapáli a každý zárodok sa vyvinie. A prúd je obraz večnosti. A obraz je odraz z prúdenia ducha.

...Prameň každej umeleckej tvorby je oblasť mimo času a priestoru, a to sú tie najhlbšie etáže vnútra. A preto sa stadiaľto zažíha svetlo všeobjímajúcej lásky, ktorá by sa chcela z plného srdca tvorcu rozšíriť na všetkých ľudí. To je konečné poslanie každého skutočného umenia: vylúdiť radosť a šťastie, vylúdiť úsmevy a lásku. Aby tento svet nezabudol, že láska neumiera. Srdce umelca je ale veľký zápisník, vo svete veľkého zabúdania. Premení všetky chvíle radosť a žiaľov, chorôb, porážok a víťazstiev v konzervovanú prítomnosť. Každý hlboký zážitok i každá tvorivá minulosť sú knihou prorociev. Umelec vylúska pre nás všetko podstatné, čo nemá skapať. V ňom sa sám život vystupňuje. Ďakujeme, že nám umelci pomáhajú ľahšie žiť, plnšie žiť...

(Pavol Strauss)

V tomto nádhernom pokojnom veku môže človek dokonale prežiť a precítiť i pravú chuť priateľstva, ba i lásky, ktorá spočíva v súznení duší. Môže zachytiť oné tajomné posolstvo z toho jedinečného stretnutia, ktoré blúdi priestorom ako rádiové vlny a ktoré sa v mladšom veku zriedkakedy podarí zachytiť v plnej miere. A tak sa človek vlastne nesmierne obohacuje už tým, že má silnú potrebu dávať, a nielen prijímať.

(Mária Medvecká)

Musela sa mi znova dostať do rúk Hviezdoslavova básň List (z roku 1905), aby som pochopil, aký hlboký obsah sa skrýva za slovami p. Trizuljakovej, keď hovorí „o našom súzvuku s Hviezdoslavom“, že sa Hviezdoslav stal „príbuzným jej duše, srdečným priateľom“. V tej skladbe Hviezdoslav totiž načrtnol také poslanie slovenskej ženy, aké pani Trizuljaková naplnila svojím životom a predstavila v svojej spomínanej knižočke; je vlastne škoda, že sa tá knižka Hviezdoslavovými veršami neuzatvára. Uvedme si aspoň dve zo znamenitých piatich Hviezdoslavových „feministických“ strof. – Aká „slávna úloha“ sa to tu núka slovenským ženám?

*Prestavte v hradby naše domácnosti,
v tie, kde je prostý, rýdži mrav nie host,
lež vladárom! Hej, kde sa ľahnu ctnosti,
buď teplým hniezdom každá domácnosť:
veď domácnosť už znie, že doma ctnosť,
i dľa zvuku jak, nech je dľa obsahu:*

*Vy, geniovia krbu, stola, prahu,
vy zlatom obťažte ten zlatý zvuk!*

Pokora, zbožnosť, skromnosť,

vernosť v mále

*i rozšafnosť: to podklad rovný skale;
a duše krásochuť s tou pilných rúk
ním zdvihnú úľ, v ňomž poklad*

dužie stále,

kým kapú trúdy časných bied a múk.

*A ktoré matky ste (- ó, povolanie
velebné v čele sveta obrátok:
byť nádobou pre božie tvorčie dlane...),
vy privádzajte ortieľ na zmätok,
že od ženy vzal hriech svoj počiatok:
už do srdc mládat rozsievajte semä,
v ňomž povinnosti, svedomia cit drieme,
ráz schopný vzrastu hoci v kamenci –
Nech panny poznajú včas pravé kvety
a skvosty – svetlé ciele mládenci:
že „nad statočnosť venca v nebi niet“...
I tak budú vaše – rodu nášho deti,
bez šľachty hoc, preds' šľachty odenci!*

Dodajme, že sa tu – v obraze ženy – ako v kvapke vody pred nami vyjavil polárny protiklad dvoch epoch: civilizácie Egoizmu s ideálom ženy, aký nášmu svetu dnes vládne, a civilizácie Lásky – s tým ideálom ženy, aký nám – ako predzvesť! – vo vzájomnom hlbokom súzvuku i predstavujú i stelesňujú Pavol Országh Hviezdoslav a Eva Trizuljaková.

Každá doba má svoje formy hrdinstva. Obzvlášť hrdinstva ženy. Dnes uplatní svoje hrdinstvo najviac vtedy, ak je ochotná obetovať i svoju ženskosť, i svoje pohodlie, i svoj blahobyť za záchranu rodiny tým, že ostane matkou a ochrankyňou domácnosti. Že sa nepoddá dobe, ktorá chápe život len ako stravovanie, potreby bývania len ako nocľah a nažívanie len ako potreby sexuality. To by sa však dalo vybaviť v hoteloch, reštauráciách a závodných kuchyniach.

Ale rodina je viac. Rodina je forma spoločného života, kde je všetko sviatočné a môže byť stále sviatočným. Tu je spolunažívanie povedomým predobrazom obcovania svätých. Tu je spoločné bývanie utuženie vzájomných základných zväzkov duší pre spoločné spojenie s nadprirodzenom a príprava pre naše večné bydlisko. A tu je manželské spolunažívanie intenzívne a láskyplné a vedomé oddanie sa tvorivým možnostiam Absolútna, ktorého plody sú nám zverené, aby v skleníkoch rodín boli vypestované na lepšiu možnosť vzrast v neprajnej klíme sveta, aby nezahynuli v ňom, ale mohli byť presadené do nekonečných priestorov svojho konečného určenia.

Žena, ktorá tomuto vedome všetko obetuje, je novodobá hrdinka a svätica.

(Pavol Strauss, Nezdvorilé glosy)

Ak naše storočie v liberálnych spoločnostiach charakterizuje rastúci feminizmus, možno predpokladať, že táto orientácia je reakciou na nedostatok úcty, ktorá patrí každej žene. Všetko, čo som napísal o tejto téme v *Mulieris dignitatem*, som nosil v sebe už od mladosti, v istom zmysle od detstva. Azda ma ovplyvnila atmosféra epochy, v ktorej som bol vychovávaný, pre ktorú bola typická úcta a ohľaduplnosť voči žene, a to najmä voči žene-matke.

Myslím si, že určitý druh súčasného feminizmu nachádza svoje korene práve v nedostatku ozajstnej úcty k žene. Zjavená pravda o žene je inakšia. Úcta k žene, úžas nad tajomstvom ženskosti, ba aj láska samého Boha podobná manželskej a láska Kristova vyjadrená vo vykúpení, toto všetko sú prvky viery a života Cirkvi, ktoré v nej nikdy celkom nechýbali. Svedčí o tom bohatá tradícia zvykov a obyčají, ktorá sa dnes, bohužiaľ, dosť znepokojujúco stráca. V našej civilizácii sa žena stala predovšetkým predmetom na uspokojovanie pôžitkov.

Veľký význam má však to, že práve vo vnútri takejto skutočnosti sa rodí nová autentická teológia ženy. Znovu sa objavuje jej duchovná krása, jej zvláštne vlohy a znovu sa určujú základy na upevnenie jej postavenia nielen v rodinnom, ale aj sociálnom a kultúrnom živote.

(Ján Pavol II., Prekročiť prah nádeje)

K blahorečeniu Pavla Straussa

Vladimír Šosták

Vyznanie pamätníka

(Prihovor na Valnom zhromaždení Spolku P. S.)

„... Všetky stretania i blízkosti neboli náhodné, ale boli sme k nim privedení.“

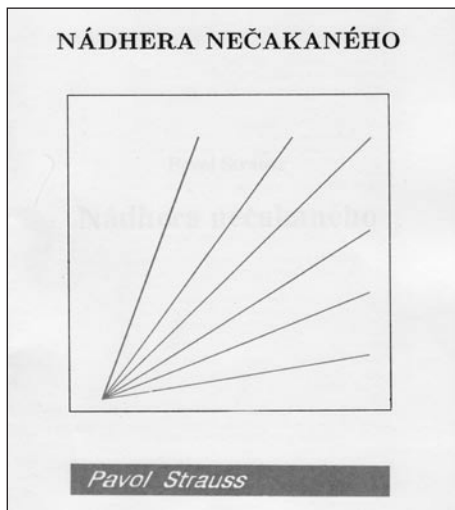
(Pavol Strauss)

Hoci ešte nerozmyšľam o predčasnom dôchodku, predsa len už patríam k pamätníkom toho, čo by sme mohli nazvať Straussovským odkazom. Nebudem sa tu o tom veľmi

obšírne vyznávať, poviem iba toľko, že pre mňa osobne táto *straussovská mocnina života* začala na jeseň v roku 1994 (pár mesiacov po smrti Pavla Straussa – z neba je už totiž ľahšie nadviazať kontakt ako tu na zemi), kedy prvýkrát Pavol Strauss vstúpil do môjho života v knižočke, ktorá mala asi taký formát ako jeho život – jednoduchý, ale mala aj obsah a titul ako óda jeho života a pre mňa nemohlo byť nič výstižnejšie; ten titul mal totiž názov *Nádhera Nečakaného*.

Som presvedčený, že tento titul je na začiatku u každého, kto sa stretol s Pavlom Straussom: *Nádhera Nečakaného*; v prvom rade je tam vyjadrené, že je to nádhera; potom to, že je to nečakaná nádhera; a napokon to, že za tou nečakanou nádherou je Niekto Iný (s veľkým I – ako aj v tom titule *Nečakaného* je s veľkým N). Neviem, koľko bolo na Slovensku takých ako ja, ktorí sme sa do roku 1994 nestretli naživo, ani publikačne s Pavlom Straussom. Dovolím si však tvrdiť, že práve v tých rokoch, keď po páde totality začínajú vychádzať jeho prvé knihy, začíná u nás na Slovensku obdobie *Nádhery nečakaného*.

Nebol som žiadnou výnimkou v rade tých, ktorí sa stretli s nejakým dielom Pavla Straussa, v tom zmysle, že v okamihu, ako sme ho chytili do rúk, nás napadli tie isté otázky: To kto je ten Pavol Strauss? Ako je to možné, že som o ňom doteraz nikdy nič nepočul? Keď sa s tým Straussom už niekto stretol prostredníctvom jeho diela, to som iba ja tak uletený, že som ním tak uchvátený alebo aj iní? Ak aj iní, kde sú? Alebo v alternatívne týchto otázok nás sprevádzali zrejme aj tie isté naivné pocity, ktoré by som nazval *kolumbusovské*: to dejiny čakali na mňa, aby som ho objavil?

Potom do môjho života vstúpil Julko Rybák – myslím, že to bol rok 1995, keď sme sa prvýkrát stretli na fakulte na Spišskej Kapitule v besede o Straussovi. Potom to bolo vysielanie v slovenskom rozhlase v roku 1997 spolu s už spomínaným Julkom Rybákom a synom Pavla Straussa - Jožkom, s ktorým som sa tam prvýkrát videl. Pamätám si, hoci som bol po celej prebdenej noci, v ktorej som cestoval vlakom do Bratislavy, ako som s otvorenými ústami počúval zvlášť z úst Jožkových (keďže s Julkom sme sa už poznali), ako sa vyznáva o svojom otcovi – ako spomenul aj jeho zmysel pre humor a radosť zo života.

A potom, po istom čase, začalo obdobie Spolku priateľov Pavla Straussa s ďalšími menami ako: Lubo Raši, Martin Jančuška, Jožko Šišila, Jožko Leščinský, Martin Koleják, Jožko Voskár so svojou manželkou a mená vás všetkých, ktorí ste aj teraz tu.

Do tohto straussovskej mocniny môjho života jedinečným spôsobom vstúpili aj milé spomienky na odovzdávanie cien Pavla Straussa, ktoré sa každoročne koná v Nitre. Jednak celá ceremónia vďaka hercom nitrianskeho divadla, ktorí aj osobne poznali uja Palka – ako si naň familiárne spomínajú, mala vždy vysokú úroveň. Ale možno ešte viac ma fascinovali chvíle prežité v dome Pavla Straussa spolu s jeho synom Jožkom a jeho dievčatami. Spať v tej obývačke, kde je dodnes klavír a ktorú som poznal iba z kníh, môcť prehlbovať priateľstvo s jeho synom, naposledy aj s bratom Jurajom – to bolo a je pre mňa veľkým umocnením môjho života.

V tom rade udalostí môjho života, ktoré zvlášť boli umocnené straussovským duchom nemôžem nespomenúť dvojdňové sympóziu Pavla Straussa v Lipanoch za účasti vtedajšieho arcibiskupa Mons. Alojza Tkáča, kedy som sa rukolapne presvedčil, že Strauss je prístupný aj mladej generácii.

Teraz – po 16-tich rokoch od môjho prvého dotyku s Pavlom Straussom,

tu, môžem smelo povedať jedno: **Pavol Strauss je dnes oveľa viac poznaný ako za svojho života.** A to ma naplňa šťastím a pokojom, s ktorými som sa chcel s vami aj touto formou podeliť. Keby sme použili nie evanjeliový slovník, tak by sme konštatovali, že najväčšiu zásluhu na tom má ... Ale my použijeme evanjeliový slovník, ktorý hovorí o povinnosti, ktorú sme ako neužitoční sluhovia boli povinní urobiť. Preto chcem dnes osobne – vo svojom mene, ale dovoľm si tvrdiť, že môžem reprezentovať aj všetkých vás, úprimne sa vyznať Vám, drahý náš Julko Rybák, že ste dobre splnili svoju povinnosť. Splnili ste ju nielen vďaka nejakej vonkajšej propagande, osvete o Straussovi, ale dovoľm si tvrdiť napriek tomu handicapu, že som osobne nepoznal Pavla Straussa, že ste túto povinnosť perfektne naplnili predovšetkým vďaka tej istej podobe Božieho Ducha, ktorá pulzovala v Pavlovi Straussovi, a ktorej otlačok je tak jasne čitateľný aj vo Vašom vnútri.

Keď sa raz dočkáme, my alebo budúca generácia, že si budeme môcť z plného hrdla i srdca zvolať: **Svätý Pavol Strauss, oroduj za nás!**, a keď tento svätec skutočne bude aj skrze toto orodovanie pomáhať množstvu veriacich, ktorí sa prostredníctvom neho spoja s Nebeským Otcom, tak ma pritom napadlo, že na samom počiatku tohto možného množstva orodovaní cez Pavla Straussa, stálo jedno skromné, ale presvedčivé orodovanie za Pavla Straussa. Julko, nevieme, koľko vám ešte Všemohúci daruje rokov života, ale keď to bude menej ako 50, tak potom je najvyšší čas, aby sme Vám odteraz do konca Vášho života, za tento objav veľkého daru pre Slovensko, ktorý sa volá Pavol Strauss, začali ďakovať. Julko, veľká vďaka!

Dnes je už radosť sedieť v mojej knižnici a vidieť šesť zväzkov vybratého diela Pavla Straussa, vidieť a listovať v niečom takom ako sú: *Dotyky s Pavlom Straussom od Julka*, *(Ne)naplnený čas Pavla Straussa od Jozefa Leikerta a kol.*, *Paradoxy Pavla Straussa od Márie Bátorovej...* jednoducho literatúru, ktorá sa kopí a je o Pavlovi Straussovi, prebehne mi úsmev, keď si spomeniem na tie začiatky.

Nikdy nám nešlo o kult osoby, pri úcte ktorej všetko končí. Pri Straussovi, pri jeho odkaze vždy išlo a ide o to, o čo išlo jemu samému v živote: o Boží život v nás; o kresťanskú kultúru; o čistotu - od pohľadu až po myslenie; o človeka, ktorý nie je iba bytostná machuľa, ale živý obraz samého Boha. Toto náš národ veľmi potrebuje, potrebujeme to my, všetci: kňazi, otcovia, matky, lekári, politici, umelci, inteligencia. Potrebujeme Pavla Straussa ako jedného z nás; ako svätca; ako svedka *Nádhery Nečakaného*.

...Už nie sú záväzné ani testamenty. A každé dielo človeka je testament. I každý úlomok sa dá deformovať. I človek môže byť deformáciou diela Božieho. Zväčša vlastným pričinením. Celé generácie národa i jeho umeleckého predvoja sa môžu sprzniť a porozbijať v morálnej triede. Ale z hmly úpadku a rozpadu sa vynoria vždy aj veľké a teplé zjavy. **Národ nie je stratený, kým je v ňom jediná svetlá duša. Ani cirkev nie je na pokraji, kým je na svete jediný svätý** (podč. J. R.).

Vo všetkých reláciách života som chorobný optimista. I keď budem celý pokrytý pluvancami ľahostajnosti a odmietania. Keby to vo mne nemalo byť, nebolo by to bývalo. Život ducha svieta predomnou i vo mne. Nič nie je stratené. Láska vzácných duší ku Kristovi a k ľudom žije. Duša poézie je poézia duše.

Zo svojej konvertitskej viery a z svojho zápalu, ktorý zdieľam s mnohými veľkými konvertitskými osobnosťami, číham i na to najjednoduchšie znamenie Božej prítomnosti a nechcem sa dať rozkývať teológmi. „Deus semper maior,“ Boh je vždy väčší. Pre mňa je a ostáva Kristus stále prítomný. V stálej spomienke na apoštolské časy sa v duchu priraďujem k tým prvým zástupom, ktorí Ťa, Pane, nasledovali bez šomrania, ale s rozpaleným srdcom.

...Na šachovnici úspechov a porážok sa prepletá i svet bojovníkov za hlbší život. Je ich pestrá plejáda rôznych odtienkov. No Boh rozumie skôr tlkotu srdca, ako adaptovaným rečiam, vari i teologickým. Preto nás dojímajú životy svätcov, lebo sa nadobro hodili do rúk Božích a horeli aj zhoreli v Božom ohni. Od žiare ohnivého kra a Mojžiša, cez šťastie Tomasa Mora, až po hladomorňu pátra Maximiliána Kolbeho. Motajú sa okolo nich aj mnohé združenia tajnostkárov.

Apoštoli povedali Pánovi: „Daj nám väčšiu vieru!“ Pán vravel: „Keby ste mali vieru ako horčičné zrnko a povedali by ste tejto moruši: ‚Vytrhni sa aj s koreňom a presad sa do mora,‘ poslúchla by vás. Kto z vás, čo máte sluhu, ktorý orie alebo pasie, povie mu, keď sa vráti z poľa: ‚Hneď si pod sadnúť k stolu?‘ Vari mu nepovie skôr: ‚Priprav mi večeru, opáš sa a obsluhuj ma, kým sa nenajem a nenapijem; ty budeš jesť a piť až potom?‘ Je zda povinný ďakovať sluhovi, že urobil, čo sa mu rozkázalo? Tak aj vy, keď urobíte všetko, čo sa vám prikázalo, povedzte: ‚Sme neužitoční sluhovia; urobili sme, čo sme boli povinní urobiť.‘“ (Lk 17, 5-10)

„...Ženich je ten, kto má nevestu. Ženichov priateľ, ktorý je pri ňom a počúva ho, veľmi sa raduje zo ženichovho hlasu. A táto moja radosť je úplná. On musí rásť a mňa musí ubúdať.“ (Jn 3, 29-30)

Ak hovoríme o vzoroch hodných nasledovania, nemôžeme zabúdať na svätých. Domáci svätí a blahoslavení sú pre každú diecézu veľkým darom. Nazdávam sa, že biskup so zvláštnym pohnutím stavia za vzor konkrétnych ľudí, ktorí sa vyznačovali hrdinstvom čností vyplývajúcim z viery. Pohnutie je ešte väčšie, keď ide o osoby, ktoré žili v nedávnych časoch.

(Ján Pavol II., Vstaňte, poďme!)

Ale skutočná láska k Bohu je veľký verejný plameň, bez úskokov a kompromisov. Bloy mal pravdu s vetou: „*Na svete je len jeden smútok, že nie sme svätí.*“

„Človek je jednota. Nemôže a nemá sa deliť na svoje skutky, prípadne na svoje spisy a na svoje bytie. Ide o žitú syntézu teórie a praxe. Je pravdaže zriedkavá, len vo svätcoch sa ozaj realizuje, ale musí byť programom. Dobre myslieť a dobre žiť. A pravý predpoklad, aby si nás iní nesplietli, aby sme sa vedeli sami zaradiť do seba, do hierarchie svojich vnútorných hodnôt a do sveta hodnôt objektívnych.“

„Čakanie je podmaňujúci i bolestný stav. Celý život je len veľké čakanie na Boha a na jeho poslov: môže to byť človek, môže to byť Boží nápad v nás, môže to byť kniha v akejkoľvek forme, že vznikne v nás a keď už vznikla, ako výťažok.“

Vnútro človeka sa vyformuje v čakaní. Lebo čakanie je len veľká nádej. Nádej na milosť, ktorá dôjde ako Božia vernosť a láska, napriek našej zrade a v rôznych formách odpadu.“

+ + +

Priemerní ľudia majú každého za neslušného človeka, ak je iný ako oni. Zvlášť bojovná duchovnosť sa im zdá podozrivá. Ich schéma: vypasovaná na vnútornú potrebu; odmieta ako bezbožného každého, kto nie je typom bezmyšlienkovitého teľatka. Duchovná zúrivosť pravej viery je pre nich úplný šok. Ale toho príčinou nie je „sancta temperantia“ svätá spokojnosť, ale obyčajná debilita. Svätosť znášajú len vo dvoch formách: v knihách a v truhle.

Nepochybujem vo svojom srdci, že sa tieto vrchy zla v blízkom i vo vzdialenejšom svete zdvihnú a hodia sa do mora vlastnej skazy (Mk 11, 22-24).

Verím, že je zas možné vytvoriť spoločnosť a štát – veď raz to už bolo – kde sa za celý rok nespácha ťažký hriech. Ale nebude môcť asi pozostávať z takzvaných kresťanov, ale zasa z divochov v Kristovi. (Pavol Strauss)

Modlitba

...Miet iného východiska — len Teba. Čo ako sa krútime životom a zabúdame na to. Ty nás vtisneš do kúta, kde je stretnutie s Tebou. Ty si trpel vyše tridsať rokov, ja sa hniezdim v negatívach sedemdesiat rokov. Nech sme spolu storočím bolesti. Len keď budeme spolu. Bezvýchodiskový vesmírny svet myslenia smeruje k Tebe. Čo ešte budem môcť urobiť, je usmerené na Teba, či bolesti, či príkoria, či choroba. Bez Teba by bolo všetko neúplné. „In manibus tuis, tempora mea.“ I bezperspektívna ustatosť tela i duše je vzpruha napojená na Teba. Ináč by nič v živote nemalo zmysel a náplň. Pokojne zaspávam teraz i potom. Na všetko stačí vedomie, že si. Tak vchádzam do bezodných nocí nádeje.“

Pavol Strauss

Žijeme v dobe fingovanej viery. Nielen kresťania, ale i politickí reprezentanti – všetkých odtieňov – majú aspoň z podvedomia vychodiace stále pochybnosti. A preto robia, ako keby všetko bolo v poriadku, ako keby všetkému verili.

No boli doby a môžu byť – aspoň pre individuálne životy, lebo ľudský život je akosi prenesene história sveta v malom – keď sa život s vierou kryjú. Len život z viery vie potom i anjelské hymny sprístupniť ľudskému postrehu.

Stáť na strane pravdy vyzerá vždy bojovne zo strany bludu a omylu. Samo nekonečné bytie Božie uráža diabla a celú jeho hierarchiu ľudskú i duchovnú.

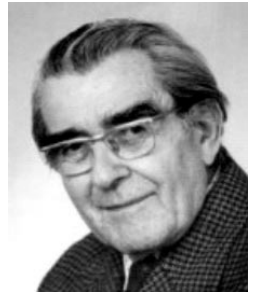
(Pavol Strauss)

Jozef Tóth a Pavol Strauss

K 85-tym narodeninám Mons. Jozefa Tótha, Dr. h. c. – 20. marec 1925 v Haniske pri Košiciach

„Přes všechny dálky času a prostoru touží po sobě bratří jednoho duchového rodu. Každá odpověď, již vytušili z mlčení země, každá záhada, která jim zůstala němá, každý sen, k němuž se hrozí přiznati, je sblízuje. Jako by vykonávali rozkazy, udělené jim v hypnotickém spánku v jiném životě, jdou k sobě cestami všech jar, tichem všech nocí. Narodili se ve stejnou hodinu ve věčnosti. Obraz jejich duchových tváří zrcadlí se vedle sebe, když pijí zemdeni z jednoho pramene věčných vod. Jsou předurčení pracovati pro sebe a podávat si nehotové dílo z ruky do ruky. Umírajíce odkazují si bohatství svého rodu, svá tajná naleziště, nesmířené viny, nedobyta vítězství, nemoci svého zraku. Osud jejich se naplňuje, když se našli ve světle země; a i když se zdálo, že se loučí, neloučí se nikdy. Jenom od sebe přijímají dary bez ponížení.“
(Otokar Březina)

Jozef Tóth o Pavlovi Straussovi

„Vizionári všetkých dôb sú výpadovými bránami Božieho milosrdenstva. Sú to večnosťou nahlodaní trpitelia, ničiaci spokojnosť zlého svedomia sveta. Agent provokatér Absolútna!“ (Pavol Strauss)

„Možno práve vtedy, keď sa všetko zdá beznádejné, keď sa všetko prieči ľudskému mysleniu a ľudskej logike – možno práve vtedy si evolúcia vyžaduje vieru a lásku nejakého moderného Abraháma, ktorá by prekonala jej mŕtve body.“ (Jozef Porubčan)

„Absolútna múdrosť Božia rozosiela do každej doby svojich prorokov a vizionárov, ktorí sú potvrdením stálej prítomnosti Pána Ježiša v každej dobe, v každom mieste a čase. Sú i v našej dobe a všade. Budme šťastní a istí, že je Kristus i tu a teraz. Máme Matku Terezu a Bernadettu a Svätého Otca. Ale aj básnikov a žiarivé osobnosti. Nikdy nie sme sami.“ (Pavol Strauss)

Tretí veľký Pavol (po sv. Pavlovi a P. O. Hviezdoslavovi – J. R.) je MUDr. PAVOL STRAUSS, chirurg, literát, hudobník, ale hlavne **prorok tohto veku**. Človek zasiahnutý bleskom na spôsob sv. Pavla. Bol z jeho rodu, pretekala v ňom nielen krv prorokov, ale aj ich duch, aj ich vízia sveta, človeka, jeho začiatok, priebeh i finále. Možnože to znie exponovane a nadsadené nad realitu, ale opakujem to s neodvolateľnou a nespochybniteľnou istotou, že tento rodák z Liptovského Svätého Mikuláša, neskôr jeho maturant, potom frekventant medicíny vo Viedni a v Prahe a chirurg na mnohých miestach Slovenska, je **veľduchom, opakujem veľduchom 20. storočia!** Keby bol žil v západnej Európe, bol by zaradený medzi výkvet osobností Európy!

Pavol Strauss, zasiahnutý týmto bleskom, získal múdrosť a dar videnia celého procesu človeka i dejín ľudstva na tejto planéte. Jeho diela vzápätí po druhej svetovej vojne, po hrôzách holokaustu, vrážd, hladu, nenávisti, plaču a utrpenia – jasne, vyčerpávajúco a so zdesením poukazovali na príčiny tejto strašnej vojny v dejinách ľudstva, ale súčasne aj na fakt, že všetky vojny, ktoré boli a budú, vychádzajú z jedného prameňa: z nenávisti a

sebeectva. A ako východisko pre všetky veky a pokolenia videl to, čo aj jeho starozákonný brat Šavol: zakotvenie v Bohu, vo večnej láske, z ktorej sme tu prišli a kam sa máme vrátiť.

(Trio Pavlov. Listy PS 11, s. 4)

...Bolesťou a utrpením sa človek vykúpuje, posúva sa k primárnemu štádiu, k neporušenému prvému človeku, stvorenému na obraz boží!

Tohto trpiaceho veriaceho, ale aj neveriaceho človeka modeluje Pavol Strauss vo svojom monumentálnom diele, ktoré svojou rozsiahlosťou, ale hlavne obrovskou **silou pravdy, dobra a krásy** pripomína syntézu Pentateuchu, prorokov i Ježišovho Evanjelia. Je to návod, ako odstraňovať a umenšovať v ľudskom živote bolesť a utrpenie: likvidovať zlo, hriech, neľudskosť – a kriesiť vieru, ktorá zavrhuje každú bolesť zmyslom a šťastím. Kto netrpel, ten ani nič nevie o živote! (...)

Tento božský model Pavol Strauss dobre poznal od veľkých starozákonných prorokov a od Ježiša z Nazaretu! A bolesť mu bola blízka, ba v ňom ako v lekárovi-chirurgovi priam vibrovala, videl a počúval ju pod svojím skalpelom. - A počú-

val, videl aj zažíval s pacientmi ich bolesť, úzkosť a strach. Áno, aj strach zo smrti! Čítal ľudské osudy ako z čítanky. A dobre vedel, že toto všetko má určitý zmysel, že je to nielen ľudskou nevyhnutnosťou, ale aj naplnením zmyslu ľudského života, ktorý možno pochopiť a prijať iba vtedy, ak sme pochopili zrod človeka na tejto zemi, jeho pád, ale aj jeho vzkriesenie, a po určitom úseku, ktorý sa volá čas, aj jeho naplnenie v protiklade bolesti a utrpenia, v nekonečnom šťastí.

(Bolesť a utrpenie v diele Pavla Straussa. Listy PS 13, s. 13-14)

V osobnosti Pavla Straussa sa odovzdávajú, deponujú a syntetizujú najvyššie hodnoty ľudského života, pretože ich podstatu utvára číra humanita a superhumanita, ktorá má korene v supernaturálnom, čiže v Bohu. Jeho dielo i život sú ukázkou tejto harmónie, ktorá je najdokonalejším modelom i vzorom pre normálnu ľudskú existenciu. Je to optimálny ľudský prototyp, ktorý nepodlieha parciálnym, podenkovým, deštruktívnym, fiktívnym, pseudovedeckým či maligným názorom, ani štýlu života. Tento depozit hodnôt spočíva v poznaní ľudskej prirodzenosti, v jej pozitívnych i negatívnych vlastnostiach, a to v materiálnom i v duchovnom svete. Rovnako však v poznaní projektu, podľa ktorého bol človek kreovaný. Tento projekt je starší ako ľudstvo, ale čitateľný je iba očami viery, tohoto superpoznania. Jeho grafy i paragrafy sú zakomponované do Dekalógu, prorokov a Evanjelia. Len celý človek vie prečítať celý projekt v jeho pôvodnom nákrese a výpovedi. **Týmto človekom bol Pavol Strauss a ním aj zostal. Treba sa uňho naučiť čítať tento projekt!** (...)

Slovensko ešte nestratilo celkom tieto základné ľudské hodnoty, prameniace z božieho projektu, a je schopné ho ešte aj rozšíriť, a to aj tak, že slová i život a

dielo Pavla Straussa treba zaradiť do učebných osnov gymnázií, a najmä však do učebných osnov pedagogickej, filozofickej a teologickej fakulty! Celé pasáže sa dajú súhlasne s Písmom explifikovať pri homíliách, kázňach, ale aj pri rôznych kultúrnych a katechetických akciách! Pre muža veľkej osobnosti, lekára, spisovateľa, muzikanta, ale hlavne **proroka veľkej viery** platí rozhodne konštatácia proroka Daniela: „Rozumní sa budú skvieť ako lesk oblohy a tí, čo mnohých priviedli k spravodlivosti, budú ako hviezdy na večné veky.“ (Dan 12, 3)

(**Depozit trvalých hodnôt.**
Listy PS 8, s. 3)

Čítajme jeho knihy. Sú to recepty pre všetkých a pre všetko, recepty lekára tela i duše. Je tragédiou tohto sveta, že oslepol a ohluchol, nevidí a nepočuje hlas Boží, ktorý zaznieva aj v diele tohto nášho velikána MUDr. Pavla Straussa. Jeho život i diela patria medzi tých, ktorí stoja v zástupe dobrých a svätých ľudí, ktorí sa presvedčili, že tento život sa nežije len pre tento svet, ale aj pre nebo, pre svet, o ktorom sv. Pavol apoštol povedal, že „ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo, čo Boh pripravil tým, ktorí ho milujú“.

(**Trio Pavlov.** Listy PS 11, s. 3)

„Dobry boj som bojoval, beh som dokončil, vieru som zachoval. Už mám pripravený veniec spravodlivosti, ktorý mi v onen deň dá Pán, spravodlivý sudca, a nielen mne, ale aj všetkým, čo milujú jeho príchod.“ (2 Tim 4, 7-8)

...Preto sa vraciame k bránam: ad portas. Táto veľká osobnosť XX. storočia – áno, MUDr. Pavol Strauss, Dr. h. c., svojim životným i tvorivým dielom presahuje nielen všetky limity slovenskej kresťanskej i nekresťanskej tvorivosti, ale nebojím sa to povedať, presahuje svojou integrálnou ľudskou výpoveďou i životom aj takých velikánov, ako bol Papini, Chesterton, aj konvertita Lustiger. Je to Izaiáš, sv. Ján Krstiteľ i veľký lekár z Lam-barene Dr. Schweitzer.

Dozrel čas, aby slová sv. apoštola Pavla, ktorými sme začínali, boli aplikované aj na Pavla Straussa a aby sme potvrdili, že sa vzťahujú aj na neho ako apoštola tohto veku! Nech prehovorí tí, ktorí sú kompetentní: **Paulum non solum ad portas, sed etiam ad altare! Pavla nielen k bránam, ale aj k oltáru!**

(**Paulus ante portas.**
Listy PS 7, s. 3)

Jozef Tóth

POSOL

(Prorokovi a poslovi dnešného sveta Pavlovi Straussovi)

*Do sveta prázdneho,
uhneteného z cesta a hlíny,
priniesol recept na život,
vydaný ešte v raji,
ako dar na všednosť i na hostiny.
Mnoho je totiž na svete smútku
a ľudia hľadajú šťastie,
o ktorom v duši vedia,
že ho raz mali
a že ho stratili
a odvtedy si jeden druhému
pri falošnom úsmeve
siahajú na žily!*

*Do tohto sveta prázdneho,
uhneteného z cesta a hlíny,
prišiel muž. Prorok, ktorý neumiera.
Ktorý žije síce ako my,
ale celkom, celkom iný.
Vie, kde je skrytý poklad.
Poklad, čo všetci hľadajú,
ale nie tam, kde to treba.*

*A kričí ako prorok pri Jordáne:
šťastie nerastie na zemi,
šťastie vždy padá z neba!
A muž, čo poklad priniesol*

*zo strateného raja,
sa skryl za meno Šavol,
lebo bol od Pána „vyprosený“
a našiel toho, ktorý mal prísť,
zo ženy narodený,
a starý svet padol.
A preto odkryl poklad a šťastie,
ktoré človek cez tisícročia čakal,
a stratil sa v ňom smútok
a od radosti plakal.
Veď stal sa zázrak – proroctvo sa splnilo
a stratené sa vrátilo.*

*No ešte sa hnal na tátošovi
zachrániť staré
a zlomiť raj nový,
na tátošovi...
No ktosi sa nad ním v prudkom svetle
pri Damašku nahol
a oslovil ho ako otec syna:
Šavol, Šavol,
všetko si pochopil.
Chod', aby to všetci pochopili,
aby našli, čo hľadali.
Už netreba čakať,
veď už dosť čakali.
A priprav ich na videnie,
na obrátenie, na katarzu.
A nebudeš sa volať už Šavol,
ale apoštol a brat Pavol z Tarzu.*

*A tvoje Rekviem za živých
sa na pieseň lásky zmení
a zaznie ako chorál a ako hymnus
pri vzkriesení.*

Svet bude vždy nenávidieť každého, kto bude tvrdiť, že jeho skutky sú zlé. Takého kritika vždy budú hádzať do jamy levov, aby sa ho striasli.

Ale takí vždy boli a vždy budú, hlásne trúby Božej vôle od proroka Daniela po dnešných rúcačov modiel oficiálnej idolatrie. Doby i našej individuálnej sebalásky. To je memento večnej hrôzy zlého svedomia ľudí i národov, že sa vždy objaví **silný otvorený duch, advokát Božích nárokov**, ktorý zastáva len Boží záujem. „Na ktorého si spomenul Boh, lebo neopustí toho, ktorý ho miluje“ (Dan. 14, 28-42).

Hádam ešte nikdy nebol svet duchovných, jemných a slušných ľudí tak adventne vychystaný. Už všetky ľudské nádeje sklamané. Máme nádej? Ale naše nádeje už toľkokrát sklamané sú akosi pokrivené a stvrdnuté, akosi ubolené. Ale našu bôľnu istotu narovnáva najviac kovový hlas prorokov, dnes už aj spektickejším ušiam znesiteľnejší: „Teš sa, pláň a pustatina, plesaj púšť a rozkvitni sta jasienka.“

Všetko sa dá vydržať, lebo k nám dolieha skoro tritisícročné posolstvo Izaiášovo: „**Povedzte malomyselným: vzchopte sa, nebojte sa... Boh sám príde a spasí vás**“ (Iz. 35, 1-7).

(**Pavol Strauss**)

Na ľudstvo – vcelku – možno aplikovať Boží výrok o židoch „populum derae cervicis sit“ (je to ľud nepoddajnej šije) (Lx, 32, 7-14).

Vylial už nejednu čašu hnevu na neho a zhruba treba zistiť, že to nepomohlo. Málokedy bolo ľudstvo také postihnuté ako v 20. storočí. Vojny, koncentráky, pracovné tábory, plynové komory, diktatúry, surovosti, najvyberanejšie sadizmy a falše, hory utrpenia, moria krvi a slz, a predsa je väčšina ľudí z národov vo verejnej alebo skrytej vzbure k Bohu. Ako židia v púšti.

Ale vždy sa znova nájde poznaný či nepoznaný Mojžiš, ktorý Boží hnev uchlácholí, „aby sa pán zlutoval nad nešťastím, ktorým chcel navštíviť svoj ľud“. Len Boh pozná toho, kto vždy zachránil svet pred ostatnou záhubou.

(**Pavol Strauss**)

„...Keby sa ho bol mohol zbaviť každý, kto sa ho chcel zbaviť, už by tu po ňom nebolo ani pamiatky. Ježiš počúva takéto výstrahy pokojne a bez najmenších obáv... Od neho, a nie od kadejakých Herodesov, záležia dáta a miesta rozhodujúcich dejinných udalostí.“

(**Jozef Porubčan**)

Úryvky z „Konceptu pre curriculum vitae“ (J. Tóth)

Detstvo, ale aj mladosť som prežil i napriek chudobe v atmosfére a symbióze poézie a viery. Aj dnes mi to pripadá ako scéna z rozprávok. Zážrak života som prežíval každou bunkou, pretekala mnou nielen krv, ale aj akýsi elixír života, čosi úchvatné a vznešené, akýsi nedefinovateľný opar...

Pred maturitou r. 1944 v maďarskom pracovnom tábore mi hrozil trest smrti, ktorému som zázračne unikol. (Čitateľa Straussa si spomenú na podobné momenty v Straussovom živote – J. R.) V týchto okamihoch som najhlbšie nazrel do zmyslu života. Bolo to vysoké absolútorium a úžasné poučenie, čo vie človek pripraviť človeku!...

Roku 1950 sa začala krížová cesta pre celú Cirkev, ale aj pre veľkú časť Európy. Po zrušení fakúlt a seminárov i kláštorov som sa dostal s úplne podlomeným zdravím do vojenských táborov nútených prác, krásne a falošne nazvaných PTP – Pomocné technické prapory. Písal sa rok 1950. Tam sa ani nezrútil, ani neoslabil môj názor na svet, ale ani moja viera. Napopak vysoko narástli. Bola to vlastne **čierna univerzita, čierna Sorbonna** s čiernymi výložkami, kde sa stretol výkvet osobností a čestných ľudí z celého ČSR. Vrátil som sa roku 1954. Neboli žiadne nádeje na ďalšie normálne štúdium...

Okrem mojich veľmi širokých konceptov, a to s ľuďmi najrozličnejších postojov, náboženstiev, národností, svetonázorov som registroval devalváciu tohto sveta, či už v totalitarizme, alebo v demokratickom či pseudodemokratickom svete. A pomazanie, ktoré som dostal, ma umocňovalo vypovedať o tomto všetkom nie súd, ale konštatáciu a videnie, kam to všetko vedie, aký je zmysel ľudského života, čo je dobro a zlo, čo je spravodlivosť a lož, čo je pravda a blud, čo je sloboda a otroctvo. Zasiahla ma na spôsob božej radiácie sila prorockých slov a napokon finálne slovo Evanjelia...

Nie som naprogramovaným spisovateľom, ani básnikom. Som iba hlásateľom slova, ktoré je radiáciou Slova, z ktorého vzniklo všetko a platí pre všetkých. Slova, v ktorom sa koncentruje dobro, pravda a krása. Je to prezentácia sveta, ktorú má aj naše Verbum.

Značná časť mojich výpovedí poetických i prozaických sa stratila navždy. Pri vypočúvaniach na Štb som niektoré rukopisy popchal medzi staré noviny a časopisy v pivničných priestoroch, ktoré omylom deti zo základnej školy na vozíku odniesli do zberu papiera!...

Ja som ťa povolal

(Tomu, ktorého mnohí pokorujú, kým sami nebudú pokorení)

*Prišiel a žil v tieni vrúb
na okraji vecí, na okraji polí
a chcel dožiť život ako iní
podľa receptu dedov, otcov
na čistom dvore, na čistej roli
a v srdci bez špiny.*

No nie!

No nie tak!

*Kto určí vtákom let
a hviezdám čas vzniku
a slnkám pád?*

*Ktosi ho v tieni vrúb
na okraji vecí, na okraji polí
mal veľmi, veľmi rád.*

A tak ho povolal:

*Pod' a nechaj všetko –
tienes vrúb, polia i veci
i všetko, prečo si veľmi,
veľmi tu chcel žiť.*

*So mnou vždy budeš
a ja ťa neopustím.*

*Uvidíš, ako sa rosia slnká,
ako hynú hviezdy,*

*ty so mnou budeš radosť
i najsilnejšie víno*

- bolesť – piť!

*Preto som nechal na výslni bratov,
čo chcú mať ovenčené čelá.*

*Je veľa trúdov, komárov a hmyzu,
ale pre rozkvitnuté sady*

*a rozprávkové lúky
je najdrahší tvor včela.*

A ty si prišiel.

*A ten, čo ťa povolal,
urobil z teba námorníka.*

*Za tebou tichá dobrá zem
a pred tebou strašné more.*

*Ach, to je akési Božie šialenstvo
z Izaiových synov nepovolať múdrych*

a skúsených,

*ale Dávida, pastiera oviec,
a dať mu kormidlo,*

ktoré je pripevnené na pokore.

Nie, to nie je plavba zátokou.

Pred loďou i za loďou

*hemžia sa v ovčej koži
zubaté roje žralokov. A more zúri*

a vlny bijú

a loď sa šinie

a roky rastú.

Svieca je symbol holokaustu.

*Len srdce, len srdce, čo sa tak strašne
bálo,*

sa teraz nebojí,

i keď sa na mori objavujú mátohy.

To srdce zazrelo prístav

a spoznalo vetrov smery.

*Na lodi čistá pšenica,
chlieb pre tých, čo čakajú v prístave.
A kúkol,
kúkol sa diablom zverí,
aby si s tými, čo im slúžili,
urobili veselicu
a slávilí dňom-dánom.
Pri tvojom kormidle ktosi stojí.
Ten, čo ťa povolal,
čo naplnil dnes tvoje roky,
ako sa naplňajú vrecia pšenice
a sudy starým vínom
pod Jakubovým stanom.
On ťa dnes oslovuje synom
a ty na kolenách Pánom.*

Josefovi Zvěřinovi

(Žalm z Libavy in memoriam)

*Z tých rokov prichádzam,
z rokov, čo boli morom beznádeje,
keď sa ukladal zločin ku zločinu
ako čierne snehy na čierne záveje.
Keď nás rozohnali, vtedy sme sa stretli,
a vtedy, keď nám vyplňali
šakaly smrtné listy,
znovu a celkom skutočne*

sme sa narodili,

*ako sa rodia na chradnúcom strome
celkom nové listy...*

Ó, Libava, mesto,

mesto opustené,

prvotnou nenávisťou Kaina pokrstené!

Ty mesto pétépákov,

boli sme tam jak krdel' neskúsených

žiakov

*a vy kňaz, profesor i brat medzi nami
ako tvrdá cesta medzi bažinami.*

Ale pre vás, či pre teba

to bol ten krôčik prvý

*stať prvé zrno na mlynskom kameni,
čo tvrdosť neúprosne drví.*

A predsa bol to kúsok života,

*život drevorubača v kňazskej parte,
mlkvy pochod,*

v ktorom sa plietol veniec ruží:

Ave Maria, ruženec tvojho ***mládí***.

A cesta bola dlhá a krásna,

darmo ju križoval krdel' hadí.

Potom nás les privítal

a stíchol v tejto chvíli.

*Stáli sme ako sochy gotické,
na zem sme spustili sekery a píly.*

A svetlo sa cedilo cez stromy

ako cez sito Božej dlane

a v údive zostali obďaleč

i vnímajúce lane.

A po tomto tichu,

keď sme už podľa frajtra

dlho stáli,

sa spolu s nami i stromy prežehnali.
A najstarší brat Jozef Zvěřina
ukázal najmladšiemu,
ako sa strom zotína
a ako sa z dreva robí zlato:
**In nomine Domini,
hoši, jdeme na to!**

Nedá sa zmerať žiadny kríž,
na kríž nie je žiadna miera.
A tak si nás zanechal
v múdrosti, na ktorú nezabudnem:

**Josifku,
každý deň trvá iba do večera!**

A plávali sme cez kryhy,
cez zákerné mútne vody,
ty hore ako kapitán
a my dolu v ponore
do prístavu,
do slobody.

Ty si už ďalej ako my,
stromy z nás už nik nestína.

Vedel si vždy viac ako my
a vieš, čo je Božia hostina...

Staval si Boží štát,
lež vždy sa tu ešte kúdolí,

nedali ti tu žiadny rád,
ale ty si bol vždy náš hrad!

Pamätáš sa na Plzeň, na Bory?
Na spevy žalmov v českom údolí?

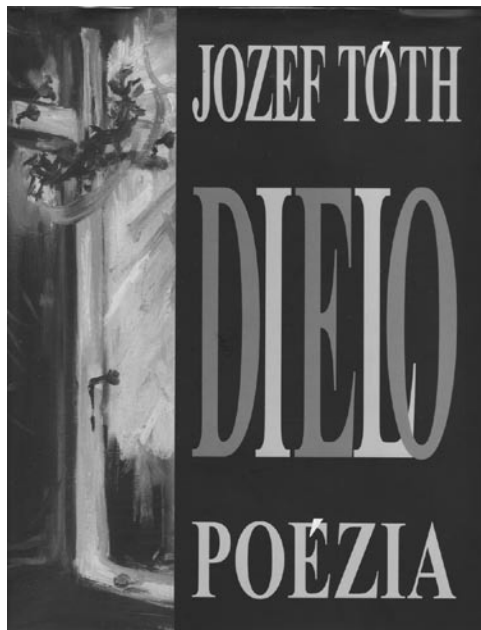
Nuž tak,
ty muku,
ty pětépák,
mal si rád všetkých
a teba všetci,

preto ťa nevyniesli na Hrad,
lež na Vyšehrad.

Dielo, ktoré nepoznáme

„*Nejméně mluví lidstvo o svých největších dobrodincích.*“

(Otokar Březina)

„... Keďže ani po dvoch desaťročia od pádu totality sa z postmodernej revolvy nestalo nič, čo by nepôsobilo dehumanizujúco, čo by sa aspoň pokúšalo vymaniť z individualistického konceptu straty akejkoľvek viery v ideál, lebo natoľko sa vo vnímaní postmoderného umelca skompromitoval nielen marxistický koncept, ale aj všetky koncepty, o ktoré sa opiera viac ako tisícročná stavba slovenskej kultúry – vidím nepatetické, o to však zjavnéjšie hrdinstvo celej literárnej tvorby Jozefa Tótha a o to väčšiu potrebu ho poznávať. Nech si preto nik nemyslí, že vydanie týchto dvoch zväzkov je iba splatenie dane akémusi osobnému sentimentu. Naopak, ide o programový a premyslený čin aj napriek tomu, že sa deje spontánne a z najhlbšej vnútornej potreby a presvedčenia.“

„Je dobré, že si nakoniec spoločnosť, aj keď nateraz iba jej časť, začala všimnúť osobnosť a dielo tohto neprehliadnuteľného, a predsa prehliadaného muža. Najmä prostredie slovenskej literárnej vedy je mu všeličo dlžné. Vlastne mu dlhuje všetko, od poctivého čítania jeho kníh, až po ich reflexiu a zaradenie do kontextu slovenskej literatúry, kam Jozef Tóth právom patrí. To by bolo azda najlepšie ospravedlnenie za nepochopiteľné ignorantsvo, aké sme schopní páchať aj dve desaťročia po odstránení ideologických a mocenských bariér pri skúmaní literatúry ako celku, v jednote, teda pri porovnávaní oficiálnej knižnej produkcie za obdobie totality so samizdatovou literatúrou doma a exilovou slovenskou literatúrou v zahraničí. Bolo by to aj jedine možné ospravedlnenie za nepochopiteľný jav, že zmienka o takom monumentálnom diele, širokom čo do počtu kníh a ich rozsahu, no i hlbokom svojím ponorom do podstaty života a zároveň urputne pokúšajúcom sa aj o zovretý, hutný umelecký tvar, sa nenachádza ani v ostatných dvojzväzkových dejinách slovenskej literatúry, vydaných spoločne Maticou slovenskou a Literárnym informačným centrom, hoci ich autormi sú siedmi univerzitní profesori literatúry.“

(Teodor Križka v Doslove ku knihe: Jozef Tóth: Dielo. Poézia)

„... Keďže básnik Jozef Tóth je súčasťou kultúrnoduchovného diania na východnom Slovensku, keďže dobre pozná spoločenstvo veriacich a osobnosti, ktoré sú hýbatelmi, tvorcami a nositeľmi náboženského života, tým dôvernejšie ovláda aj ich hodnotový prínos. Práve tento prínos sa stáva meradlom básnikovho hodnotenia (aj obdivu). Hodnota osobnosti človeka sa meria tým, čím pretrváva a čím oslovuje, čím ovplyvňuje. Takou je napríklad múdrosť a sila konverzie (premena Šavla na Pavla) u Straussa. U Milana Rúfusa poézia „jeho i celej Zeme“ a detské modlitbičky, u Pavla Kušníra „rodia sa činy“ a rozdávanie sa v slove, sila lásky a viery pred poznaním, u Mikuláša Klimčáka sprítomňovanie „nášho dávneho veku“, „gejzír farieb“, „dobro a krása“, u Zvěřinu „príkladný kňaz a robotník“, u kňazov hrdinstvo viery v čase prenasledovania, obrana dedičstva, služba Cirkvi, „kňaz naveky“ (Anton Harčar), „rodák milý“, ktorý „zbratal Východ i Západ“ (Michal Lacko), „mladý v zbere apoštolov“ (Cyril Vasil), „apoštol Kristov a sluha Boží“ (Alojz Tkáč) a iné. Mnohé básne však majú autobiografický podklad, najmä ak ide o priateľov a blízkych. Práve u nich sa neraz odkrýva aj básnikovo duchovné puto s domovom, s dedinou, s regiónom východného Slovenska. Tu úprimne rozohráva dojemové a spomienkové záchvevy, ktorými ilustruje vnútorné premeny mladých i starších kňazov, aj účasť matiek na kňazskej formácii. Napríklad v básni *Ja som ťa poslal, Vinobranie, Jubilate Deo, Na úvrati ai.*“

(Peter Liba v doslove ku knihe: Jozef Tóth, Posväcovanie)

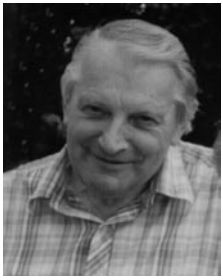
Po
svä
co
va
nie

Jozef Tóth

Poznámky k osobnosti a dielu Jozefa Tótha

Príhovor na prezentácii kníh Jozefa Tótha: Dielo – Poézia; Dielo – Próza; Posväcovanie. Slovenský katolícky kruh v Košiciach, 24. novembra 2010

Vážení priatelia,
spoluúčastníci tohto
nevšedného večera!

Keď som začal
uvažovať, čo by sa
– z mojej strany
– dalo k „vinníko-
vi“ tohto stretnutia,
nášmu vzácnemu

bratovi Jozefovi Tóthovi povedať, rýchlo som dospel k onomu znamenitému výroku Kozmu Prutkova Alexeja Konstantinoviča Tolstého: „Nefzia objasniť neobjasnené!“

Vedomý si toho obmedzím sa na pár ťahom štetcom, a potom sa uvidí, ako budú tieto farby – položené vedľa seba – navzájom hrať.

Alexej Tolstoj ma zaviedol k inému Tolstému – Levovi Nikolajevičovi, - ktorého sté výročie úmrtia oslavujeme po tieto dni. Stala sa totiž zvláštna vec: schádzame sa tu 24. novembra 2010, a toho istého 24. novembra 1910 Pavol Országh Hviezdoslav vyprevadil Tolstého na poslednej ceste do zeme jasnopolianskeho parku mohutnou skladbou, ktorá sa aj tak volá: **24. novembra 1910...**

Ak už spomíname Hviezdoslava, treba pripomenúť, že je reč o tom Hviezdoslavovi, o ktorom Jozef Tóth vo svojej eseji Trio Pavlov (teda Svätý Pavol, Pavol Országh Hviezdoslav a Pavol Strauss – nájdete ju v Listoch PS č. 11) napísal:

„Na Orave zažiarilo slnko slovenskej poézie a literatúry, a v nej aj slnko ľudskej múdrosti a kultúry, ktorá nemala a nemá iba národný či regionálny charakter, ale sa zaraďuje medzi planetárnu kultúru, ktorá má svoj atribút: kresťanská... Tak ako svätý Pavol bol Hviezdoslav zasiahnutý bleskom, a to až do drene kostí a do zázraku jeho tvorby! Rezovala a rezonuje v nej: planetárnosť, univerzálnosť, celistvosť a božia naprogramovanosť sveta. Hviezdoslav hovorí svojím slovenským jazykom, ale v ňom má inkarnovanú večnú múdrosť a geniálne postrehy celistvosti a zmyslu ľudského bytia.“

Vyzerá to, ako by sme chodili okolo horúcej kaše (a veď možno aj!), ale skúsme sa trochu začítať do toho Hviezdoslavovho Tolstého – tak, že si to budeme v duchu premietiť na tóthovské pozadie:

*Tam u nôh dubov rozložitých
z pliec zhodiv nošu zemských tiarch
i úloh ducha obrovitých,
po rokoch nepokojom sýtych
svoj pokoj našiel patriarch:
muž prorok, poet orličieho letku;
múdrosti baník: v tom, jak žitím šiel,
mu – žitiu! – zmysel stopujúci do dôsledku
a v súsled, rovno nebeskému svedku,
i zisťujúci jeho pravý cieľ...*

Ach, Pavol Országh, ktože by to krajsie a múdrejšie o tomto našom Jozefovi povedal!

*On nazrel, kde čo ľudstvu k škode:
i údol bied mu k zátišiu
primeral rajskej o slobode.
Nie, veľduch s veľkým srdcom v zhode
má plnomoc tu najvyššiu!*

*On predsudky len ráňal staré,
kást modly, krivdy obludy,
by ľudskosť zdvihol na oltáre;
nie, v súde s veľkým srdcom v páre
duch veľký nikdy nezblúdi!*

*Tak učil, cvičil detvu ľudstva bielu
pri svetle umu, srdca pokore;
ba nech tak Kristus tu zas kráča k cieľu,
viem, reče mu: Len ďalej, učiteľu,
vykladaj moju „kážeň na hore“...*

Ako som si tie úryvky vypisoval, rásťol vo mne pocit, že veď ten Hviezdoslavov Tolstoj to je, milí moji, **odporúčajúci list** k tomu Tóthovmu Dielu, ktoré tu leží pred nami!

+ + +

Obráťme stranu. Keď sme pred dvoma desaťročiami boli u Milana Rúfusa pozvať ho na udelenie čestného doktorátu na UPJŠ, ohromilo ma – pri posedení s ním – že nech sa čohokoľvek dotkol rozhovor – to, čo k tomu povedal Rúfus, sa vyvalilo pred nás ako **balvan**, ktorý ostal stáť, že už s ním nik nepohne.

(Ten **balvan**, o ktorom Pavol Strauss napísal: „Človek by na sebe tak musel pracovať, aby pri všetkej naliehavosti vonkajšej problematiky svet k nemu práve len doliehal. A realita večných právd by z neho trčala ako **balvan** a jediná významná skutočnosť.“)

Ten istý pocit mám pri vzácných posedeniach s Jozefom Tóthom – a kto

mal možnosť s ním posedieť, mi to iste potvrdí. O týchto posedeniach sa dá povedať, ako povedal o posedeniach u Pavla Straussa Ladislav Hanus – že „v jeho pracovni zapadnúť – to je vysoké sympóziium. Tichá melanchólia. Presvitá veselost vykúpeného dieťaťa. Aj v dnešnom čase sú niekde duchovné hody.“

Znova je tu teda ten pocit balvanov – a následne pocit ľútosti, že to ulieta do éteru a nemá to kto zachytiť pre budúce pokolenia...

Tak nám tieto **balvany** trčia do prázdneho nebeského priestoru, a my sa tmolíme pomedzi ne, zbierame **kamienky** a kocháme sa, čo sme to objavili!

Raz budeme ľutovať, že sme nemali takých Eckermannov, ako mali Nemci pri Goethem, čo by si boli vytýčili za životný cieľ ísť po stopách toho a onoho nášho veľkého ducha a zachytávať jeho myšlienky – ako to urobil Dušan Makovický vo vzťahu k Tolstému, alebo ako Jakub Deml či Emilie Lakomá vo vzťahu k „českému Straussovi“ - Otokarovi Březinovi...

+ + +

Musím sa sám usmievať, keď si predstavím Tóthov úsmev, ktorým sprevádza svoju poznámku, že to, čo sa dá nájsť v tom Diele, sa nie každému bude páčiť...

„Naše slová sú nevitane,
sú ako varovné signály, ako zvony,
ktoré zvonía práve pri podozrivých činoch
v čase nočných nájazdov

na spravodlivých.

Sú ako prudko svietiace lampy
ktoré ožarujú tváre zločincov...

(Žalm 41)

Hja, aj v tomto ohľade má Tóth dačo spoločné s Tolstým. Hviezdoslav sa na adresu tých večných nespokojencov pýta:

Čo zhrešil, v akej službe hada?
Kto smie ho na odpoveď brať?
Či farizejov mrzká rada! -
Kto hľadá pravdu, Boha hľadá,
kto bližneho rád, Boha rád!
A ľudstva vrede pučiť, zmývať špaty,
tvár vŕtlačiť už raz heslám chýrnych vech;
než brať, radš' dávať; hlásať úsvit zlatý,
hold priniesť práci, viny odpúšťať i
byť zmiercom, dobrodincom...
či to hriech?...

+ + +

Neraz nám, spokojným s tým, ako žijeme, a presvedčeným, že nie OBRÁ-

TENIA nám treba, že nám stačí PRE-OBLEČENIE – Hviezdoslavovými slovami povedané; že nepotrebujeme volať s Tóthom:

*Ponechaj, Pane, hviezdy, slnká,
moria i mliečne cesty, oblohy
a pod' nás skrotiť,
napraviť život
a z hlavy postav na nohy!... –*

neraz nám zaznie proti srsti Tóthov **burcujúci tón**, ale akože ináč v tejto dobe spievať?

*Rád by som, Pane, spieval iba o šťastí,
o bratstve a o láske,
ktorá je kúskom Teba.
Ale celý svet je zbesnený,
od Kaina prúdi táto strašná rieka,
nenávisť a závisť.
Nemôžem spievať,
keď umierajú milióny
pre nových bohov a bôžikov.
Tvoje sväté meno: SOM, ktorý SOM,
Vysmieľajú, akoby ani nejestvoval!...
(Žalm 69; úryvok)*

Čo sa tu dá robiť s poéziou? – tú otázku si pred skoro 120 rokmi – aká to bola doba oproti dnešnej! – kládol aj Hviezdoslav, a presvedčivo nám zdôvodnil nevyhnutnosť Tóthovho burácania:

*... k tomu treba víchor,
hej, velevíchor, aký oceán
z dna jeho zodvihne, v hory zglbatí (!),
a hory zasa sploští v zrkadlo,
plášť strhne zeme, blesku jazykami
olíže póly v lysé temená...
Hej, búru treba, Boha samého
hnev hrozný, otras všetkých sveta uhlov:
By roztrhla sa – rozkrýdli, jak
tá kedys' v chráme jeruzalemskom
a ponad desnú križa Golgatu,
vzkriesením pravdy na ňom zmučenej,
zablesklo slnce nové – spásy! slávy –*

+ + +

Ach, veď to nemôžeme takto smutne ukončiť! – Veríme, že najväčšia tma býva pred svitaním, a že nová evanjelizácia novodobého pohanského sveta – ktorá nie je našim výmyslom, ale nezvratným zákonom (**nezvratný** – to je Tóthovo obľúbené, okridlené slovo!) – si nájde práve tých veľkých duchov, ktorých naša doba najviac obchádzala.

V čom teda ja vidím nádej?

Stalo sa, že keď mi priateľ Balún za-telefonoval nedávno dátum tohto stret-

nutia, pozerali sme doma práve na TV NOE vynikajúci (!) dokument o kardinálovi Špidlíkovi. (Podobne vynikajúcim bol – ako sme si neskoršie na Internete našli – rozhovor Marka Ebena s kardinálom Špidlíkom v relácii Na plovárně.)

Priznám sa: mal som po tej relácii na NOE pocit ako človek, ktorý bol odkázaný žiť iba s jednou funkčnou polovicou pľúc – a naraz mu zázrakom zabrala aj druhá polovica, a on začal **dýchať splna pľúc!** – Toto SPLNA je pre Tótha nesmierne dôležitý, bytostný pojem. Pod tým „splna pľúc“ je organicky zahrnutý aj ten „*veľduch s veľkým srdcom v zhode*“ – ako sme počuli v Hviezdoslavovej skladbe o Tolstom, či – tamže – „*pri svetle umu, srdca pokore...*“.

V spomínanej relácii zazneli aj Špidlíkove slová: „**Slovania boli pokrstení poslední, a možno povedia Európe posledné slovo.**“

Je jasné, že posledným slovom môže byť len Kristus, a teda Láska. Taká láska, o ktorej Tóth napísal:

*Strom lásky večne rodí, nikdy nevysychá
a nič ho nenahradí!
Láska sa neskladá ani nerozkladá, neničí!
Je symbolom pravého života.
Nepýta sa prečo?!
Iba miluje. Všetkých a všetko.
Iba ju nemožno zabiť!*

- Ale veď to nám bolo povedané dávno, keď o Slovanoch nebolo ešte ani chyrovať! – môžete nám so Špidlíkom namietnuť. – Áno, bolo povedané... Lenže - povedané Tóthovými slovami:

*Kto nepozná Tvoj zákon,
a ešte horšie, ten, čo Tvoj zákon pozná,
no nežije podľa neho,
ale tvorí si vlastný svet,
akoby táto zem nemala hranice
a nemala miesta, kde sa skuvíňa od zimy
a roztápa od horúčav –
je nepodarok človeka.*

(Žalm 46)

Lebo v tom čase, na ktorý sa odvolávame, bolo povedané aj toto: „*Zachovávajúte všetko, čo vám povedia, ale podľa ich skutkov nerobte: lebo hovoria a nekonajú*“ (Mt 23, 3).

A vtedy zaznelo aj to sedemnásobné „*Beda vám, farizeji a zákonníci, pokrytci!*“, ktoré – nemôžem si pomôcť – mi znie ako rekvie za touto novopohanskou civilizáciou.

Za týmto rekvie – a to je údel našich dní – musí prísť všeobecné POKÁNIE – to pokánie Tóthovho 51. Žalmu,

z ktorého sa nedá citovať, len vás musím naň odkázať – nájdite si ho.

„*Keď ľudia vyskúšajú všetko na svete, nakoniec budú musieť raz priznať, že bez lásky (v takých dimenziách, aké jej určil Kristus) to naozaj nepôjde.*“ (Porubčan).

Až po tom pokání budeme pripravení prijať ono nové slovo Slaviansva. V čom bude toto slovo spočívať? Jozef Porubčan na otázku, čo žiada dnes od nás Kristov postoj, odpovedá:

„*Aby sme sa nikdy, ani na chvíľu, nevzdali úsilia o **pravdivé, skutočné hodnoty v nás, o skutočnú lásku, o skutočnú úprimnosť, skutočnú vieru** – a to za každú cenu, nech by to stálo čokoľvek, nech by to malo akékoľvek dôsledky.*“

Čo bolo slovom, má sa stať skutkom!

A vtedy, po tej relácii na NOE som si uvedomil, že veď Hviezdoslav, Strauss, Tóth, Porubčan, Špidlík, Solovjov – a ďalší a ďalší... – to je oná **Slovanská duchovnosť**, ktorá má poniesť štafetu novej evanjelizácie.

Nad obzor začínajú skutočne vychádzať paprsky novej civilizácie, *nového sveta*, ako nazval Hviezdoslav svoju skladbu spred 130 rokov, ktorá ústi do nádherného záveru:

*Ha, už sa rozvíja
nebeská svetla ľalia:
padajú lupne noci stranou...
Ha, anjel vykročil z nej s fákľou
rozháranou
a mne ju dáva (ináč než Prometejovi),
a ja ju prijal; ona plá mi jak slncový
blesk v temnú zmes, z nejž iná, nová zem
sa poji!*

*Kde si? (môj Slaviane)
Tu dolu bez počtu sme, ale svoji.*

+ + +

Raz bol čas, keď na otázku: - Koho mám poslať? – Jozef Tóth odpovedal: - Tu som. Pošli mňa! – A Ten, čo ho povolal týmto poslaním, musel ho aj náležite vybaviť na cestu...

Tu je pred nami plod tejto výbavy: Tóthovo dielo. Poďakujme sa preto slovami Pavla Straussa za Milosť tohto diela, i tohto večera:

„*...Ale všetko, i každý výsledok je vec milosti. Len to niekedy trvá po celý život, kým na to prideme. Vždy je to milosť, keď prideme na to, že všetko je milosť. My sme nič a Boh všetko vo všetkom.*“

Julo Rybák

Z prejavu Jozefa Tótha pri udelení titulu Doctor honoris causa v odbore „katolícka teológia“ na zasadnutí Vedeckej rady Prešovskej univerzity, 26. 10. 2010

...Hneď aj vybočím z tradičnej predstavy či konštatovania, že teológia je len náukou o Bohu! Núti ma k tomu nezvratná skúsenosť prevratných dejín, zvlášť XX. storočia, ale nielen XX. storočia! Ide o univerzálne, globálne videnie sveta. O poznanie, ktoré sa završuje práve v špičkových centrách univerzít a v ich výskumných, vedeckých objektoch. Do tohto súhrnu poznania patrí aj teológia. Je to disciplína, ako sa definuje: poznanie a viery, alebo ratio et fides – rozum a viera.

Práve tieto rozvratné dejinné udalosti, ktoré sme prežili, umožnili mnohým, aj mne mať účasť na šírení poznania, ale aj viery, toho metapoznania, síce v intenciaciach a v okruhu študijných programov univerzít, ale mimo normálnych foriem štúdia. Práve v tomto odbore: teológia sa utvárali „scholae exta muros“, školy za múrami politickej moci. Preto v mene týchto učiteľov, magistrov, nazaretských rabínov, poslov a vyznávačov chcem pri tomto udeľovaní titulu Doctor honoris causa vysloviť neotrasné, aprobované resumé: **Teológia nie je len náukou o Bohu, ale aj o človeku a o svete. A predovšetkým o ľudských vzťahoch!** Preto i tento titul sa týka nielen poznania, ale aj vzťahov. Vzťahov, vyplývajúcich, alebo popierajúcich princípy poznania! Honor je úcta, šľachetnosť a má povahu nielen poznania, teda nielen „doctus“, učený, ale aj vzťahovú, morálnu, ľudskú! Česť, dôstojnosť, pôvab, ozdobu. Táto syntéza poznania i vzťahov na základe princípov teológie či viery utvára harmonický model na ľudský život! Teológia je aj výsostnou antropológiou. Teda nielen náukou o Bohu! Primárny zákon a epicentrum teológie je bipolárny, a pritom najjednoduchší: *Milovať Boha a blížneho ako seba samého.* Iba deriváty z tohto poznania a zákona sú zárukou normálneho života. Tieto vyjadrenia nechcú byť prednáškou ani presvedčaním, iba konštatáciou. A to práve pri udeľovaní tohto titulu! Táto konštatácia je konštatáciou aj výkvetom európskych či svetových osobností aj mimo oblasť teológie. Pri úžasnom pokroku vedy a techniky sa spontánne hlási aj otázka nielen sveta, ale aj metasveta. Popri protóne, neutróne či boróne sa kdesi skrýva aj „teotón“ ako prapočiatok vesmíru! Prečo? Lebo celý vesmír je jedinou nakódovanou veličinou od atómu po galaxie

a nakódovaný je aj človek! Nielen jeho fyzický svet, ale aj číro ľudský, psychický či duchovný. Nevolajme ho morálny, etický, ale vzťahový, humánný. A tento centrálny a univerzálny kód, ktorý sa vymyká meraniu a váženiu, označujeme pojmom: **láska**, ktorý sa stráca už nielen v praktickom živote, ale už aj v umení, v poézii! Sestrou tejto životnej veličiny sú ešte **bratstvo a priateľstvo**, keď ty si ako ja a ja ako ty. A čo nechceš, aby tebe robili, nerob ani ty im! Bez tohto nakódovania neexistujú vzťahy, iba **ľahy!** Ak sa táto harmónia, náuka teológie a kód sveta nerespektuje, aj pri zázračnej technike sa utvárajú vzťahy, pripravujúce kolaps sveta a života.

Teológia je mikroskop a teleskop. Neumenšuje poznanie, ale ho umocňuje. – Je potešiteľné, že v rámci univerzít sú aj teologické fakulty, ktoré by mali byť prínosom nielen pre poznanie sveta, ale aj pre jeho zľudšťovanie, humanizáciu. Aby sa teológia viac antropológizovala a antropológia viac teologizovala. A ešte potešiteľnejšie by bolo, keby aj humánne fakulty pripravovali svojich poslucháčov nielen na oblasť odbornosti a poznania, ale rovnako aj na ľudské vzťahy, lebo najlepší človek je dobrý človek!...

Viliam Turčány

Znelka o vzťahoch

*Bez vzťahov to nejde, milí páni!
Lenže akých? – Čo z nich živí ťa?
Budúcnosť kto z dneška vyčíta?
Prognóza – nás sama nezachráni?*

*Navštívili nás už rôzni cháni.
Trávou je ich sláva prikrytá.
Ale je len relativita?
Musíme byť večne ustráchaní?*

*Vynoria sa predsa raz i z hrudy
„diamanty“ a drahé kamene?
Vynoria sa svätí z našich hrudí?*

*Aj sám Einstein je len
„j e d e n k a m e ň“!
Kristus je však večné znamenie:
Na Neho nech národ vraví: AMEN!*

(V okraje jarkov)

Pavol Országh Hviezdoslav

Slavianstvo! teba sudba stíha,
neblahá sudba odveká;
a kto zná, čo jej tají ešte kniha
na farchu tvojho človeka?
Včuľ ako oblak do temena vrýva
ti blesky, prívalom ťa strhá z nôh
a driek ti truští víchrom – nevráživá
tá sudba tvoja... či i Bôh?

Bo že máš proti sebe vrahov,
jak nad tebou má nebo hviezd,
čo váhu tvoju rušia protiváhou:
v tom vari ešte i cti jest:
to znak, žes' obor tela-ducha vládou,
i stade postrach, v hrách že rozhodných
tou tela môž' š' ich zaľahnúť sťa kladou,
tou ducha sťa strom prerásť ich!

No, pravda, máš i veľké hriechy,
moc vredovitých, chorých miest:
k dedičným nových získalo si mechy,
v čom iba veľa hanby jest;
a nadto tnie ťa sudba nebodajná...
Ba božia päsť to v skraň ťa udrela!
Jak potomstvom hen bolo by si Kaina,
pod károu za krv Ábela.

.....
-Ó, precíť, obráť!... Poznaj chyby
i viny svoje, poklesky:
a kajaj sa – Jak kov sa v ohni tríbi,
trp, pykaj; hnev až nebeský
ťa ohňom preženie, že stečieš zlatom,
sťa kryštál dúhou svitneš predívne,
vyzujúc trosky: sváry brata s bratom,
lož, brud, rmut, krivdy, protivne...

Len keď sa do žilôčky zmladiš,
keď napraviš sa do kosti:
základom pravdu, v láske svoj byt
zriadiš,
hold zložíš spravdednosti;
keď sudbou štvané, bité Hospodinom
nedarmo prejdeš celú očistu,
**lež hnutím mysle každým, každým
činom
sa zblížiš skromne ku Kristu:**

Keď takto zavrieš všetky rany,
ichž na tele máš, na duši:
len vtedy môže reč byť o poslaní,
čo na zemi ti prísluší: -
Tu z chaosu jak vstaneš v plnom zdraví,
tvár okráženú slnca jasnotou,
a človečenstvo odeješ v nach slávy
a spasiš teplou dobrotou!

Boh, ktorý dal ti vzrásť tak telom,
na duchu tak ti požehnal,
On iste vtedy za tým bral sa cieľom:
by zaľúbenie v tebe mal,
odhrnúc sudbu, po večnosti métu
ťa vytešeným zrakom sprevádzal...
I neblúd' ďalej! Nerob radosť svetu
a Bohu nespôsobuj žiaľ.

Naše kríže s Krížom

Pavol Ondřík

*Dali bláznom
blázni odsúhlasit
že kríže nie
že Boha niet
že pravdy niet
že niet ani lásky*

*Je len svet bláznov
v ktorom každý je kráľ
a každý má v ňom
vždy nové šaty...*

+ + +

*Chcel Boha človek zakázať
pre rozmar blázna...
Súd – vraj spravodlivý
v paragrafy pokrútenú
pravdu vynáša
a v nej ortieľ hlúpy znie:
Kríže nie!!!*

*Bláznom nech sa neujme
právo bláznom byť...
Pre nich – páru ich –
celý sa svet pomiatol.
I pravda už nie celá
stačí štvrt, možno pol...
A pravda
a rozum
a človek...
človek zdravý,
ktorý v pravde zdravo chcel by žiť...
Má sa bláznom podriadiť...?*

*Bol tu Ten, čo Pravdou,
Cestou i Životom sa zve
a ním i je
i za cenu obeť...*

*Len sa s hlúpym nezmier!
Cestou Pravdy len
sa k Životu ide...
O pravdivosti
o láske pravej svedčia nám i kríže...*

*Oni radšej
ako svet bláznivý...!*

Kluknava 18. 12. 2009

Pavol Strauss

*Aká je to úžasná vec, smieť a vedieť
urobiť znamenie svätého kríža.*

Svety stoja na ňom.

*V mene Otca, z ktorého povstalo
všetko, v mene Syna, z ktorého je všet-
ko, v mene Duchu Svätého, z ktorého
všetko horí, žije a miluje.*

*Kríž je vešiak neba, na ktorom visí
zem.*

Kristovi nepriatelia revú: odstráňte kríže, urážajú ľud.

Kristovi pseudopriatelia šepocú: Odstráňte kríže dôstojne, aby ich Kristovi nepriatelia nezneuctili. Ustúpme v maličkostiach, veľké veci bránime.

Kristovi verní im odpovedajú: nechajte ich. Nech ich znesvätia, ak si trúfajú. My nie sme tu na to, aby sme kresťanstvo kastrovali. Kto nevie brániť malé veci, nebráni veľké. Opúšťanie symbolu viery je prvý krok od viery samej.

Okolo kríža sa krúti svet. Sčasti v jeho svetle, sčasti v jeho tóni. Ale vždy je pod ním. Buď sa prijíma, alebo sa odmieta. Niet úniku. Pomer k nemu je životnou nevyhnutnosťou. Darmo. Okolo kríža sa krúti svet!

Málokedy bolo vo svete tolko utrpenia. Málokedy sa ľudia tak ťažko a nedokonale vedeli vyrovnat s utrpením. K židom, ktorým je kríž a jeho problematika pohoršením, a k pohanom, ktorým je bláznovstvom, sa verne družia duchovní pokrstení kmotrovia.

A tak sa strieda ladenie dejinnej atmosféry raz na tón zúfalstva, raz na tón vzbury.

Raz je kríž pošpinený zbabelou slinou, raz je do blata zašliapaný. Len tón potrebnej a mužnej nápravy nevedno nájsť. Nevieme žiť „s Kristom pribitým na kríž“, aby sme vedeli ospravedlniť bytie sveta.

Najzrejmejšie je neviditeľné. Najpodstatnejšie je nepochopiteľné. Jediná pravda je láska, a láska je kríž.

Kto neverí, spozná v hodine smrti, že ľudský život má zmysel len vtedy, ak je životná cesta ovinutá ako motúz okolo kríža, ako ruženec okolo prstov.

Láska a utrpenie sú kľúčové body v každom živote. Keď sa zložia, je z nich kríž.

Asi je najkrajší z celého Božieho stvorenia človek. A v ňom a cez neho sa demonštruje Božia láska. Všetky jeho schopnosti, výhody a dokonalosti sú jej výrazom. Keď k tomu pridáš utrpenie, vieme, že si to celý Ty. Tak sa prebalansujeme životom ako Ty.

Kristus triumfoval na kríži. Ani kresťanstvo nemôže ináč triumfovať. Každý iný duch triumfu je len nespoznávaný triumfom nad kresťanstvom.

Ľudia vedia byť odvážni za zlé veci. Prečo by sme nemali byť bojovníci za dobrú vec, za Boží záujem medzi nami!

Prídu celkom prešpekulovaní a opýtajú sa vo svojej pýche: A odkiaľ vieš, čo je Boží záujem? – Obyčajne to budú veci, ktoré nám vrecká nenaplnia, veci nepopulárne, proti ktorým sa postavia šosáci všetkých odtienkov, veci, ktoré si sami musíme ťažko uznať.

Život bez kríža nie je mysliteľný. Keby sa pomery tak vyvinuli, že by nebolo problémov hmotných, odsunulo by sa utrpenie do sféry duševnej. A duševné utrpenie je ťažšie ako telesné.

Kríž treba dobrovoľne prijať, alebo nám spadne na plecía ako nevítaná farčha.

Len láska ku krížu je pravá láska k životu. A rozumná láska. Lebo utrpenie nik neodstráni, kto neodstráni súčasne všetok život. Kríž je zatiaľ víťazná štandarda večného Života medzi pólmi vzniku a zániku tohto ľudstva.

A človek sa stále znovu pýta: A tých dvetisíc rokov kresťanstva nebolo schopné vyprodukovať iné ako milióny bezcitných podliakov a sebcov? Veď človek sa temer nestretne s prejavom najprimitívnejšej ľudskosti, nieto ešte s príznakmi kresťanskej morálky a etiky. Či sme s odstránením krížov, božích múk, sochami svätých odstránili aj podstatu vnútra ľudí? Veď človek je tvor mnohdimenzionálny, s nevídanými nemanipulovateľnými a latentnými vnútornými priestormi. Či oficiálna teológia labilizujúca ľudí je prejavom lability teológov ako ľudí, alebo likvidáciou vlastných pozícií? Bolo by iluzórne držať sa ilúzií. Ale veď ide o fundament vnútra a podstaty človeka. A ten je fixný, i keď z veľkej časti neznámy a nepreskúmaný, a z neho treba čerpať, a temer nevyčerateľne. Sem sa treba vracat. A preň sa treba vracat. Základom každého pokroku, v každej oblasti, je návrat k fixným východiskám.

Lev Tolstoj

Zápisky kresťana

(Úryvok)

Viem, že ma za tento nadpis budú odsudzovať. Jedni – väčšina – povedia, že je už načase dať týmto hlúpostiam pokoj. Veď dnes všetci chápu, že kresťanská viera je len jedným z existujúcich náboženstiev. A všetky náboženstvá sú – povery, to je práve to zlo, ktoré zo všetkého najviac prekáža ľudskému progresu. Iní povedia: akože kresťan? Kto môže povedať o sebe: ja som kresťan? Veď skutočný kresťan je predovšetkým skromný a netrúfa si ani volať sa kresťanom, nie ešte to zverejňovať. Nech si ma ľudia odsudzujú, ako chcú, predsa ostanem pri tom nadpise. Nebojím sa odsúdenia pre zaostalosť, lebo nielenže nepovažujem náboženstvo za poveru, ale naopak: som presvedčený, že náboženská pravda je jedinou pravdou, ktorá je človeku prístupná, a kresťanské učenie považujem za takú pravdu, ktorá – či to ľudia uznávajú alebo nie – tvorí základ všetkého ľudského poznania. Nebojím sa teda odsúdenia za pýchu, že som sa nazval kresťanom, lebo slová „som kresťan“ chápem ináč, ako sa to obyčajne robí.

... Bol som pokrstený a prežil som život ako pohan, preto nepovažujem za kresťana toho, čo bol pokrstený. Keď hovorím, že som kresťan, tým nemyslím, že som naplnil učenie, ani netvrdím, že som lepší ako ostatní; vyznávam iba to, že zmysel ľudského života spočíva v Kristovom učení, že životnú radosť prináša snaha o naplnenie tohto učenia – a preto všetko, čo je s ním v súhlase, je mi príjemné a potešiteľné, a čo mu odporuje, mi je odporné a bolestivé.“

(1881)

(Preklad J. R.)

P. O. Hviezdoslav

Ponos

(Úryvok)

*Hej, vyznám i tu ochotne: som kresťan,
i verím v Boha, v jeho riadenie:
veď badal som ho v celom dlhom žití
jak verný ukazovák u cesty;
aj vážim si tú jednu odvislosť,
od moci sveta ináč neodvislý,
bo pamätlivý vždy – nač bych radil
i – mudrcovi hoci pamätať –
že ako každé iné dobré dianie
i svetlo ducha zhora pochádza,
jak telesné tiež stadiaľ prší na nás –
Prv, áno, Boh, tak svet a čo je v ňom...*

Pavol Országh Hviezdoslav

Žalm na tisícročnú pamiatku vierozvestov sv. Cyrila a Metodeja

(Úryvok)

...Aj, svätí Cyril a Metod už idú z Carhradu!

*Nesú knihu života s sebou, nezreťazia jej obsah viacej farizeji:
tvoja reč bude riečišťom, nímž v duše tiecť bude;*

*rozptýlia skoro bludy cudzinské, lož podvrátia, zdtia svätokradcov,
a vezmú ťa, národe, mocnú pod ochranu,*

*zštítia pavézou viery, pripnú ti meč svetla, pravdou ťa ohradia,
do ríše ducha čo Dunaj napustia valný tok osvetly,*

*budeš ako zakvitlý kmeň lipy, jaro keď zavíta;
jak jabloň obrodená bohatstvom jesene;*

*i znak spasenia nesú, golgotský kríž, jemuž márne hrozil
skazou žoldnier najatý, renegát Julián:*

*ten zasadia na vrchol Tatry, ten v stržeň žuly pevný,
skiad' nevykýva ho búra, ni sveta svevolnosť,*

*i svietiť ti bude stiaď čo maják ohňom nehasnúcim,
keď zazúria príkory, loď bude stíhaná,*

*pod jeho ramenami nezhyneš, ujmy nepocítiš,
ten v utrpení ti posilou a v boji víťazstvom!*

Šaštín. Ludová zbožnosť nemusí byť zbožnosťou ľudu. Rozumiem ňou určitú gotickosť duše, z veľkej sily a robustnosti vyvierajúcu vážnosť a významnosť triezvých vonkajších výrazových prostriedkov pre náboženský zážitok. Keď sa prežehná ťažkou rukou silný chlap, keď sa pomodlí Otčenáš a Zdravas na dajaký úmysel, je v tom toľko intenzity a také mohutné kráča-nie do stredy Božstva, že sa ani nedá prirovnať ku kadejakým málokrvným meditáciám a barokovým individualistickým duševným privátnym náboženským čačkám.

(Pavol Strauss)

+ + +

Kolakovič

Naša civilizácia je v totálnej krízi a degenerácii. Posledná vojna bola len epizódou tej veľkej tragédie, ktorá začala v XVI. stor. odpadom od Krista.

Naivný pokus detí odstrániť Krista zo všetkých sfér. Podarilo sa nám to síce, ale tým sme dovŕšili katastrofu celého ľudstva a jeho civilizácie, lebo sme odstránili jej základ. A hlavný problém dnes je, či bude dosť serióznych a odhodlaných ľudí, ktorí pochopia príčinu tohto rozkladu a zacytia problém v jeho strede a podstate.

Pravda, náprava musí začať tam, kde začala degenerácia. A degenerácia začala dekristianizáciou, t.j. odstránením Krista, lebo bol pokladaný len za privesok ľudstva. Ale Kristus je základ, prototyp, vnútorný zmysel a norma, podľa ktorého je všetko stvorené a podľa ktorého sa musí všetko vyvíjať (por. Kor , 15-19).

Delidlo dejín i dejín ducha je Kríž na Kalvárii. Vrhá svoj tieň dozadu, do dejín sveta, i dopredu, do dejín budúcnosti sveta. Všetko sa odohráva medzi tým. Jas neba nezatiene. Dejiny sveta sú zákryt dobra i zla. Ich zmes nič nevy-svetlí.

Začínam vedome krížom. Na kríž možno všetko zavesiť, radosť i bôľ. Na zvislé brvno. A vodorovným brvnom možno všetko objať. Všetko vedieť znieť, vidieť a skúsiť. A neprestať byť dobrým a láskavým. To síce nie je filozofia, ale životný princíp.

(Pavol Strauss)

Zmena sveta skrze zmenu človeka

„Čo človek nedokáže zmeniť v sebe, nedokáže ani okolo seba.“

(Pavol Strauss)

Na veľkolepé projekty nového usporiadania sveta, o ktoré nebola v posledných storočiach druhého tisícročia núdza, reagoval Pavol Strauss hneď v prvej svojej verejnej prednáške po druhej svetovej vojne: „Prečo som sa stal katolíkom?“ slovami:

„...Mnohí vedia, že svet je chorý. I ja som to bolestne pociťoval a takto som rozmýšľal: základom a bunkou sveta je človek; všetko, čo sa robí, robí človek; a všetko, čo sa robí, robí sa pre človeka. Obnovovatelia sveta, tvorcovia dejín sa oňho starajú len natoľko, nakoľko ho môžu použiť, využiť a zneužiť.“

Menia sa politické a hospodárske systémy, menia sa štátne hranice, menia sa metódy vedenia vojny, mení sa technika; nové vlády a nadvlády, nové stroje, nové tanky, nové lietadlá, nové lode, nové strely – všetko sa mení, všetko je nové, len človek ostal taký, aký bol v predkultúrnom čase: je stále dravým, surovým, sebeckým, nelútošným, zlým tvorom.

Všetky vonkajšie pokusy o obnovu sveta a zlepšenie pomerov sú teda fantasmagóriami, kým sa človek systematicky nezačne zlepšovať. A o to sa systematicky stará len Cirkev pomocou spytovania svedomia a sviatostí, pokánia a Eucharistie. Len zdokonalený človek, ktorého Cirkev dá spoločnosti k dispozícii, obnoví tento svet. Kým si to neuvedomia a úprimne nevyhlásia páni z Organizácie spojených národov, musia zbankrotovať všetky konferencie a každý koniec vojny bude len začiatkom príprav na novú.“

O čosi neskoršie – 23. 9. 1948 – o tom istom: „Všetko závisí od človeka. Nejde o systém, ide o človeka. I dobrý systém je v zlých rukách na škodu. To sa svet nikdy nechce naučiť. A tak to vyzerá ako

hojdačka, raz vyletí na jednu stranu, raz na druhú a kolíše toho istého človeka, v tom istom odevu, v tom istom stave, ktorý sa pozerá tými istými očami. Jediné, čo vie zavolať a čo stále volá, je: chcem sa dostať na druhú stranu, to je ideálny kýžený stav. A keď je tam, zase volá to isté.“

V našich dňoch sa problém nového usporiadania sveta zaktualizoval v súvisi s vypuknutím svetovej finančnej a hospodárskej krízy. A hoci najsvetlejšie umy sveta prišli k záveru, že prameň tejto krízy spočíva v morálnom stave svetového spoločenstva, gigantické úsilie mocných tohto sveta o jej prekonanie sa vrhlo znova na „vonkajšie pokusy o obnovu sveta a zlepšenie pomerov“, ktoré Strauss pred 60 rokmi označil za „fantasmagórie“, a naskrze opomenulo jeho záver, že „len zdokonalený človek obnoví tento svet“. Je preto oprávnená obava, že sa nevyhneme ani predpovedaným „bankrotom“.

Ak raz Strauss povedal, že „Boh všetky cesty zatarasí a zostane len zvislý smer“, všetky „bankroty“, ktorých budeme svedkami, budú len zatarasívaním únikových ciest, končiacich vždy v slepej uličke – aby nakoniec zostala len cesta jediná: zdokonalený človek upnutý k vertikále. To sú dôvody, pre ktoré sme sa potešili, keď sme do redakcie dostali príspevok známeho českého pedagóga profesora **Lumíra Riesa**, obdivovateľa diela Pavla Straussa a pravidelného čitateľa našich Listov PS, venovaný práve formovaniu takého „zdokonaleného“ človeka od útleho veku. Ak dnešná doba vyvíja mohutný tlak na to, aby z našich detí vyrastali **informovaní** ľudia, Ries kladie **dôraz na človeka formovaného IN** (ako nedávno napísala Iva Štrbová-Jarišová), teda „formovaného zvnútra alebo dovnútra“.

Rozumíme-li tradične slovu srdce jako jistému symbolu lásky nebo místu lásky v nás, zdá se, že nové výzkumy ve fyziologii a psychofyziologii srdce mohou toto rozumění významně doplnit. Na mezinárodní konferenci humánní pedagogiky v Moskvě referoval G. M. Sagač o objevech rozšiřujících vědění o srdci a jeho roli v životě a činnosti člověka. Zmínil americké neurokardiologické výzkumy „srdečního mozku“, do ruštiny přeloženou knihu „Biologie transcendentního“. Uvádí pro laika udivující fakta: srdce jako mocný zdroj elektroenergie, který je 40-60 krát silnější než mozek; srdce vytváří elektromagnetické pole kolem těla, které je 5.000 krát silnější než takové pole mozku; srdce je systémem myšlení, který ovlivňuje funkce mozku, je „ovladatelem těla“.

(Z rukopisu Lumíra Riesa „Pedagogická láska a prosociálnosť“.)

Vladimír Solovjov Tri reči pamiatke Dostojevského

(Úryvok)

...Len málo Izraelitov rozumelo pod kráľovstvom, ktoré má prísť, niečo hlbšie a radikálnejšie, poznali iného, strašnejšieho a tajomnejšieho nepriateľa, ako boli Rimania, a hľadali iné, ešte ťažšie, ale zato plodnejšie víťazstvo. Pre týchto ľudí na otázku: Čo robiť? – existovala len jedna záhadná a neurčitá odpoveď, ktorú nemohli porozumieť učiteľia Izraela: „Veru, veru, hovorím ti, ak sa niekto znova nenarodí, nemôže uzrieť Kráľovstvo Božie.“ Len málo ľudí, ktorých nepobúrila táto zvláštna a nejasná odpoveď, prijalo nové narodenie a uverili v duchovné kráľovstvo Božie – títo ľudia premohli Rimany a podmanili si svet. Aj u nás dnes, v čase duchovného kvasenia, keď prívrženci „spoločenského ideálu“, tak isto vonkajšieho a povrchného, ako „kráľovstvo“ židovských materialistov, povstávajú a zabijajú, ničia iných, aj sami hynú neplodne a neslávne, a iní buď sa strácajú v myšlienkovom chaose, alebo sa utápajú v ľahostajnej ziskčnosti – vynárajú sa len niekoľkí, ktorí sa neuspokojili nijakými vonkajšími cieľmi a ideálmi, pociťujú a hlásajú **nevyhnutnosť hlbokého mravného prevratu** (podč. J. R.) a ukazujú podmienky zrodu Ruska a ľudstva.

Z tých málo predchodcov ruskej a univerzálnej budúcnosti nesporne prvým bol Dostojevskij, lebo on hlbšie než iní videl podstatu budúceho kráľovstva, mocnejšie a oduševnenejšie ho hlásal. Hlavná prednosť Dostojevského názorov je práve v tom, za čo mu niekedy robia výčitky, - nedostatok alebo, lepšie povedané, vedomé zavrnutie každého vonkajšieho spoločenského ideálu, t. j. takého ideálu, ktorý sa nespája s vnútorným obrátením človeka, čiže jeho narodením z ducha.

Pre tzv. spoločenský ideál je také narodenie nepotrebné. Uspokojuje sa s ľudskou prirodzenosťou takou, aká je, je to ideál hrubý a povrchný a vieme, že pokusy o jeho realizáciu len utvrdzujú a znásobujú už vládnuce vo svete zlo a nerozum. Taký hrubý a povrchný, bezbožný a neludský ideál Dostojevskij nemal, a v tom je jeho prvá zásluha. Príliš dobre poznal všetky rozmery ľudského pádu, vedel, že zloba a nerozum tvoria základ našej zvrátenej prirodzenosti, a že ak máme túto zvrátenosť pokladať za normu, nemožno dospieť k ničomu inému, len k násiliu a chaosu.

Lumír Ries

DUCHOVNÍ VÝCHOVA SRDCEM

Vrchol možnej slobody je uznávať niečo nad sebou.

Človeku je postoj dávania, postoj otvorenej ruky a srdca jedine príliehavý: veď je prirodzený.

Seba klame najviac, kto verí iba v hodnotu rozumu.

Láska je najväčšia sila človeka.

Co budeme mít tématem duchovní výchovy srdcem na mysli? Je to výchovný koncept, v němž je výchova orientována na celost lidské bytosti, nezkrácenou o rozměr citový, emocionální, o rozměr lásky a rozměr duchovního přesahu, transcendence.

Vyjděme spolu s Martinem Buberem z toho, že svět člověka je trojí: svět přírody, svět člověka, lidské společnosti a svět duchovních jsoucen. A také člověku rozumějme v jeho trojnosti tělesné, duševní a duchovní. Nechť je tedy duchovní směřování výchovy směřováním k onomu třetímu, to jest k duchovním jsoucnům světa a duchovní části, duchu člověka.

Filosofující psychoterapeut Viktor E. Frankl nahlíží člověka v jeho trojné celosti takto: jako lidé jsme určováni světem přírody, s ním jsme spjati svým tělem; poměrně svobodně se pohybujeme ve světě lidí, společnosti, lidské kultury; s tímto světem jsme spojeni svým duševně, svou psyché; úplnou svobodu máme ve světě ducha, ve světě, který nás přesahuje, je vůči nám transcendentní. Antoine de Saint-Exupéry to vyjadřuje metaforicky, přesně a lapidárně: „Člověk je ten, kdo v sobě nese něco nad sebe vyššího.“ Jmenovaný Frankl ozřejmuje věc přesahu, sebpřesahu, sebetranscendence takto: je to buď oddanost dílu, které člověk tvoří, nebo oddanost člověku, kterého miluje, nebo oddanost bohu, je muž slouží. Rozumějme dále duchovnu takto široce.

S ohledem na to, že všechno významné, lidsky podstatné se v člověku zakládá v raném dětství, budeme se zde věnovat duchovní výchově dítěte předškolního věku, a to se zřetelem na výchovu v mateřské škole. A budeme se nejdříve ptát, může-li se týkat duchovní směřování výchovy již malého dítěte. Nahlédněme proto na chvíli svět člověka jako dvojí svět: svět všednodenního obstarávání

a svět, který všednodenní obstarávání překračuje jako svět vyšších hodnot, jako vyšší, duchovní svět. A tažme se, zda je povědomí onoho dvojího dostupné dětské duši. Připomeňme, když uvažujeme o povědomí, že ve smyslu Jungovy psychologie se na poznávání nepodílí jen vnímání, myšlení, citění a vůle, ale též intuice a vedle empirického myšlení i intuitivní myšlení, intuitivní prožívání, pociťující prožívání. Dále připomeňme, že do poznávání významně intervnuje individuální a kolektivní nevědomí.

Ptáme se tedy, zda může mít dítě předškolního věku povědomí rozdílu oněch dvou světů: dětské všednodennosti a dětského bytí přesahujícího všednodennost; to druhé při prožívání kouzelného světa pohádek, při údivu nad krásami přírody, při fascinaci krásou vůbec, svátečností, vznešeností, při malování, zpívání, tančování atd. A trvalým významným znakem vyššího světa ve školce je láskyplný vztah dítěte a jeho učitelky, tedy učitelčino darování lásky dítěti a přijímání jeho lásky.

A tažme se také, jak jsou ony dva světy jako dvě – nazvěme to pedagogicky – výchovné situace zastoupeny ve školním životě mateřské školy. V pedagogickém myšlení jsme si zvykli na myšlenku, že škola je přípravou na život, školka dokonce na život školáka v primární škole. Existuje však i jiná velmi inspirativní pedagogická idea, že **školní bytí dítěte není přípravou na život, ale že je to život sám ve své plnosti**. Nechť je život dítěte ve škole a také ve školce co nejvíce autentickým dětským životem. Bude-li takový, je to i optimální příprava na další život.

V tomto autentickém dětském životě je také ona dvojnásobnost lidského světa vůbec: tj. svět všednodenního obstarávání (péče o sebe, hygiena, oblékání, jídlo, přecházení přes křižovatku atd.) a onen vyšší duchovní svět v lásce, svět s pohádkou, s přírodními a uměleckými zážitky atd. Když výchovou směřujeme k vyšším duchovním hodnotám, nemůže se ško-

la zřítí neobyčejně důležitého, zároveň však nelehkého úkolu: chránit dítě (a jeho rodinu!) před rozšířenou nežádoucí pokleslou zábavou – televizní, počítačovou apod., k níž je doma „odkládáno“ a které postupně propadá.

Také dětská hra může být svým obsahem hrou v jednom nebo druhém dětském světě (v tom všedním, nebo svátečním). S tím souvisí i otázky s fantazií vytvářených a užívaných jednoduchých, prostých hraček a fabrikovaných drahých složitých hraček i otázky technických her a hraček. Jakkoliv v technologické společnosti nemohou tyto hračky scházet, neboť i technická tvořivost je součástí našeho života; mají však dominovat?

Chceme, aby v této technokratické, strojové civilizaci byly už předškolní děti dětskými technokraty? Nebo vyžaduje ona etická, morální pokleslost našeho světa, aby už ve školce zaujímalo v utváření dětské duše významné místo **duchovní směřování – k pokoře, dobru, kráse, lásce?**

Soustředíme se dále na pohádku, která je v dětském věku vzácným nositelem zmíněných dvou světů. (Ruský badatel V. Zelenin zkoumá v tomto smyslu nábožensko-magickou funkci lidových pohádek.)

Psycholožka jungovské orientace zabývající se pohádkou Marie-Louise von Franz připomíná, že souvislost pohádek s výchovou je velmi stará. U Platóna se dovídáme, že staré ženy vyprávěly dětem symbolické příběhy – mythoi. Apuleius uvedl v 2. století ve slavném románu Zlatý osel pohádku Amor a Psyché, vyprávění typu Kráska a zvíře, motiv vyskytující se v různých evropských lidových pohádkách. Ještě starší pohádky se našly na egyptských papyrech a stélách. Písemná pohádková tradice je stará tři tisíce let. Avšak podle teorie otce W. Schmidta v jeho spise Původ ideje boha (Der Ursprung der Gottesidee) určitá pohádková témata sahají beze změny až do doby neuvěřitelných 25.000 let před naším letopočtem.

Z hlediska našeho tématu duchovní výchovy srdcem je významné, že v pohádkách jsou obrazy a symboly, které dítě prožívá jako něco vyššího, z nichž vyzařuje do dětské duše nevšednost, vzácnost, posvátnost, krása, dobro, láska. Je tu princ, princezna, král, královna, orel, labuť, věrný kuň, z nadmyslového světa andělé, víly, skřítki; právě tak září jako symbol vyššího světa zámek, kouzelný hrad, jsou tu světelné symboly vyššího světa – slunce, hvězdy, měsíc.

Vyšší bytosti jsou s lidmi ve styku: Slunce obdivuje krásu princezny a vyznává se jí z toho. Proti tomu jsou ve světě pohádek zlé čarodějnice, zlý vlk, ďábel, čert, vězeň ve věži, černý les...

Také čas a prostor viděný pohádkou přivádí dítě do jiných dimenzí: „Byl jednou jeden...“ jako bezčasová věčnost (Mircea Eliade), „Kdesi daleko na konci světa...“ „Za devatero horami, za devatero řekami...“ jako tušení prostorového nekonečna, jako by se vytrácel obyčejný zemský prostor. Je tu také tajemství jako předobraz tajemna, které v pozdějším věku člověk prožívá, když si klade otázky bytí, svého a kosmického bytí, jeho smyslu. Symboly něčeho jiného, lidsky vyššího, vyššího člověka se z pohádek vyprávěných v dětství usadí často v duši trvale: dospělý hledá vědomě nebo spíše bezděčně prince nebo princeznu v druhých, v sobě samém. Friedrich Schiller, veliký básník, dramatik, ale také teoretik estetické výchovy se vyznává takto: „V pohádkách, které mi v dětství vyprávěli, jsem našel hlubší smysl než ve všech pravdách dospělého věku.“

Obrazy a symboly působí svým citovým, emočním nábojem na duši i těch dětí, které ještě neuchopí celé vyprávění, celý dějový průběh, fabuli pohádky. Jsou fascinovány samými obrazy; už v nich je dobro nebo zlo, krása nebo škaredost, vznešenost nebo nízkost, sváteční nebo všední, posvátné nebo profánní. To mějme na mysli při vyprávění pohádek dětem mladším. A výrazným podáním obraz a jeho symboliku vyjádříme, zdůrazníme. Postupně, s psychickým růstem dítěte, se stává předmětem fascinace, prožívaného napětí děj, v něm boj dobra a zla, vznešenosti a nízkosti atd. Síla představitosti, fantazie vytváří ze spojení statických obrazů a dynamiky děje v dětské duši něco lidsky velmi závažného.

Pro rozumění tomu, jak prožívá dítě předškolního věku svět pohádek, je významné, co zjišťuje výše vzpomínaná von Franzová: „V mýtech, ságách nebo jiném komplikovanějším mytologickém materiálu jsou základní vzorce lidské psyché překryty dalším kulturním materiálem. V pohádkách je naproti tomu specifického, vědomého kulturního materiálu méně, takže se z nich základní vzorce psyché zračí jasněji. Pohádky jsou nejčistším a nejjednodušším výrazem kolektivně nevědomých psychických procesů. Pohádky zobrazují archetypy v jejich nejjednodušší, nejhutnější a nejpřesnější podobě: hrdina, vykupitel, drak, obluda ...“

Pohádkou se v dítěti otevírá něco pro pozdější vnímání, rozumění, prožívání třeba pověstí, legendy, mýtu, biblického příběhu, umělecké literatury a ostatních druhů umění, jak se s tím bude setkávat v dalším životě, během školního vzdělávání. Vždyť samy pohádky jsou literárním uměním, které má svou poetiku. Všechno míří k tomu, aby se mladý člověk postupně otevíral univerzálnímu duchovnu, vyšším, duchovním, transcendentním hodnotám.

Pohádka si zaslouží, aby byla dětem živě vyprávěna. Vnímání vypravěče, jeho hlas, všechny prostředky, jímž se odborně říká paraverbální a nonverbální, hlasitost, změna tempa, pauzy, odmlky, mimika, pohledy, gesta, pohyby těla, to všechno zesiluje aktivní prožívání dětí jako posluchačů. Čtení pohádky je o něco významnějšího z toho působivého rituálu zkráceno. Ani filmové, televizní zpracování nemá sílu živého vyprávění. Ačkoliv nejlepší díla naší filmové pohádkové produkce si zaslouží, aby je děti sledovaly. Budí v dítěti pozitivní fantazii, pokud ctí vyváženost fantazie a reality. Něco jiného jsou většinou importované dětské filmové, televizní programy s brutálními, agresivními fantaskními obrazy a příběhy, které vnášejí do dětské duše chaos, mají opačný vliv než ten, o němž byla zde řeč ve vztahu k prožívání duchovních hodnot.

Důležitým znakem živého vyprávění pohádek ve školce je to, že při něm vyzařuje duchovní charisma učitelky jako vypravěčky. Dítě cítí, že se paní učitelka ztotožňuje s tím dobrým, vznešeným, krásným, posvátným. To je v kontextu společenské reality, v níž se dítě pohybuje, neobyčejně důležité.

Sociologové zjišťují, že kolem 90% naší populace sdílí hédonismus, požitkářskou hodnotovou orientaci. Při převažujícím zaměření na věci lze usuzovat na převažující materiální hédonismus. (A také na sdílení masové zábavy.) Lze se tedy ztěžít ubránit úsudku o nepříznivé globální výchovné situaci malých dětí. Jsou-li dospělí – rodiče, prarodiče, příbuzní, známí, komerce, média – v tak překvapivě velké míře hédoniky, co lze od nich očekávat? **Nejspíš výchovu dětských rozmazlených hédoniků.** Školka by měla tento „sociální terén“ svých dětí poznávat a znát a patřičně reagovat. (To však už je jiné téma, téma „výchovy“ rodičů a příškolní komunity.)

Na závěr můžeme jen konstatovat, že s pohádkou se nepochybně koná to, co je

tématem naší úvahy, tedy duchovní výchova srdcem. S pohádkou a v pohádce dítě hledá samo sebe, svůj úkol, své určení, svůj smysl. Hledá svou osobnost, a to osobnost, v níž nechybí láska a duchovní transcendence. Vyprávění pohádek se děje v atmosféře klidu, okolního ticha, soustředění, což je velmi žádoucí protiklad dnešní hlučné, roztékané všednodennosti; a také v atmosféře tajemství, tušení, tuchy, čemuž se brání všednodenní život, v němž je vše jasné, všechno se ví, všechno je samozřejmé. Kdežto pohádkový svět ukazuje právě jako filosofie nesamozřejmost samozřejmého. Dítě je v údivu nad nesamozřejmým, je jím okouzlováno.

P. O. Hviezdoslav

Len srdce na ten stupeň cito-meru
zhriať vedieť, kde je, ako mladý chlieb,
tak mäkké ono, sladké ako med;
chlieb, núdznemu sa ponúkajúci
sám vône prívetom: som nakrojený,
hľa, nono, synku, vyni zhybák svoj
a ukrojže si, odkroj okruž -; med,
vytekajúci samovoľne, rýdzo
z kalíškov hostiteľky včieločky,
by bezprostredne vtiekol osladou
trpiteľovi do nahorklých úst -;
len, vravím, na ten stupeň teplomeru
vzniesť srdce: - a už samo od seba
to z neho hrnie čistým úprimnosti
výlevom, dobra hojnóm láskavým
a utešeným kvietím krásoty...

**Ó, srdce všetko je! – Ním pravdiví
sme, bárs nás faloš oklamala neraz,
že obolstít ju ctnosť by bola snád;
ním dobrotiví, trebárs denné krivdy
by stačili nás stvrdiť na kameň;
a ním sme mladí aj, ním vnímaví,
nesklátiteľní, - čo jak mnohá mrzkosť
na svete pchá sa pod oči nám, - hej,
nesklátiteľní krásy ctiteľia:
bár pokryli nás chladné šediny...**

+ + +

- Vy učiteľia, učiť hotoví,
ó, tomu sa, hľa, prizerajte vzoru!
Vám rodič zveril púčik ružový,
svoj poklad – kto mu cenu vysloví? –
Ó, pečujte oň, chráňte od úmoru
ho nesnáh, pel mu hájate, studu zoru,
nech rozvíja sa plným prejavom...
A nie súc Tvorcom, neodvážte tvorbu
sa zblížiť s cudzej hlíny náplavom;
nie dielňou, škola je srdc, duší
ústavom!
(Ján Amos Komenský – úryvok)

Pavol Strauss

O detstve

Plnosť človeka je v jeho detskej fantázii. Až postupne opadnú, rozbijú sa a vyparia exotické krajiny snov, neprekonalné výlety do ríše nepredstaviteľných možností a rozmerných siláciety, človek pomaly prerastie do scvrknutých rozmerov trosky dospelosti. Tak dorastáme úbytkom. Od krásnych somnambulných stavov mesačných nocí za detskou postieľkou po uhniesenie sa v úhľadnom ležovisku stereotypov dospelosti rozprestiera sa svet rozbitých hračiek, snov a túžob. Detské zúfalstvo nad rozbitými husličkami sa rovná kozmickej katastrofe vyhasnutej hviezdy. Áno, zúfalstvo nekonečna pred tvárou vlastného tušeného možného zániku.

Nik neodhalil záclonu detských úzkostí, ktoré sú azda tušením predsmrtných predstáv. Možnože drsné a dusivé vírenie stien, ktoré sa klenie zabudnuté životom až do chvíľ ostatných rozhodnutí, je prvým príznakom smrti.

Až sa znova zdokonalíme na dieťa, budeme zreli pre druhý breh života. A tak už mnohý odišiel po okraj naplnený snom o svojich možnostiach.

Detstvo je tajomný úsek života. To nie je nerozvitá dospelosť. To nie sú dvere, ktoré vedú do neznámych priestorov života. To je zaokrúhlené dejstvo, jednoaktovka s vlastnou atmosférou, s vlastnými rozmermi nádeje a zúfalstva, so svojskými búrkami, so svojsky ladeným strachom pred tmou a zvukmi, so strašnými náznakmi prítomných nepostrehnutelných bytostí prejavujúcich svoju prítomnosť raz praskotom nábytku, inokedy náhlými malými výbuchmi pahreby v peci alebo zákernou ozvenou chystaného prepadu od chrbta. Istota je len v osvetlenej blízkosti, v tabakových mračnách starootcovského čibuka a za pradivom postieľkovej sieťoviny.

Skade sme si priniesli strach? Prečo len vždy túžime po svetle? Kde v detskom srdci nájdeme hranice istoty?

Pri pohľade na vlastné detstvo sme ako pred klietkou levice, ako keď sa v jej očiach zablyсне lúč lásky k životu, zahalený napnutosťou chvíle, pred skokom do neznáma.

Aký zmysel môže mať detstvo? Keď je celý život zmietaním sa medzi dobrom a zlom, medzi životom a smrťou? Je aspoň náznakom riešenia? Či je len náhodným biologickým pokusom, vymysleným náhodou a dakajým zbehom príležitostí?

Možnože celý život pozostáva len zo snov, ktoré sú plné krásy a dobra, a detstvo je šíp, ktorým sa tie sny uberajú by-

• Malý Palko s matkou Vilmou

tím. Smelé sny, krásne sny, počiatky budúcnosti, ktoré sa nástojčivo vynárajú v rozličných fázach životného plahočenia a sú neuvedomelým mostom medzi zastávkami zániku.

Ale čo by bol človek bez túžob a nádeje! Vždy nás vyplňajú, dvíhajú a udržiavajú pri živote. Len v detstve sú na seba nahustené. A vydržia i najrozriedenejšie aj po hranicu ostatného začiatku. Detstvo je veľké prekvapenie až po ostatné prekvapenie života po živote, po ktorom každý priznane i nepriznane túži.

...Tam sme trávili hodiny hry na doktorov a rovesníkov. Mleli sme novotvorené slová, nám samým neznáme, a spájali sme ich do plynulého sloganu rozhodnutí a dohovorov, plánov, zákrokov, sprisahání a triedení, dorozumení a práve toľkých sporov, starostí, zmien, premien a riešení.

Kto by bol pozoroval malých spriahancov, bol by v nich tušil zárodok všetkých lekárskejších rozhodnutí, ale možno i klanov a mafii. Zo semien detských myslí a hier dospievajú svetové objavy, svetové vojny a svetové umelecké a vedecké veľdiela. A koľko tých možností zahynie v zárodku!

Detstvo, to je samozrejmosť, samozrejmosť sama. Je akosi v sebe zahrnuté a celistvé. Je svet osebe. Nemení sa a nevyrastie do sveta dospelosti. Je to svet zabudnutých tušení a šťastia. Nijaká fáza života nedosiahne také intenzívne zážitky zmyslov. Dieťa nie je konzumentom zážitkov, ale ich svedkom. Detské zmysly, oči, jazyk a prsty sú apoteózou bytia. Nie príslubom slasti. A len vyvíjajúce sa duchovné jadro je časom a čiastočne schopné pojať do svojho svetla vývoj vlastného

určenia. Aj to, že etapy temna a utrpenia jedinú sú rytmom rastu.

Na prechádzke prepadliskom spomienok stretám chlapca, a je očarený jasom belasého neba. Odrhne kvet, vytrhá mu lístky a naraz sa pustí do usedavého plaču. Rozbija husličky a neutúšiteľne narieka. Plač ako neodhrnutá a plachá túžba po večnosti. Chlapec ju nepozná, ale je zúfalý, lebo sa dotkol hranice niečoho neznámeho.

Detstvo je svet. Zvláštny svet. A pretože sa bojíme, že ho stratíme, pokúšame sa doň vrátiť. Ale návrat nie je nikdy možný. Pri pokuse o návrat dôjdeme do iného sveta. Ale čo je stratené, zablyсне sa slzou a vytúženou vôňou poézie. Ako príchod z inej planéty. A len naše rozbité čelá a naše strapaté srdcia nám vždy pripomínajú, že sme všade len hosťami.

Dieťa je ako duševný meteor, niečo, čo do tohto sveta prišlo, čo mu bolo odinakiaľ dodané. Tak ako meteor vyhasne, keď sa dotkne zeme, a prestane žiariť po lete atmosférou, i malý pozemšťan sa stane súčasťou a inventárom sveta. Čo i všetko je vždy len akosi kozmickou omrvinkou.

A všetko sa môže stať krásnym, keď sa projikuje do človeka a keď zažiarí jeho duchovným svetom. Chvilky krásy sú krátke. A tak je i dieťa len kozmickou prskavkou. Jeho šťastím je jeho záhadný príchod. Láska zahaľuje jeho nahotu a bezbrannosť. Radosť ho ohradzuje proti možnosti zradnej aberácie. Nebezpečenstvo má pred ním i v ňom zatvorené oči. A požeňnaný spánok je rastovým impulzom a slnkom jeho budúcich snov. Medzi vitalizujúcim plačom a presvedčivým papaním ležia všetky priepasti bytia a nebytia.

(Človek pre nikoho)

...A hviezdou života ostáva detstvo. Nezapadá a má svoje fixné miesto na horizonte života. Keď sa menia farby svetiel reflektorov, dostáva tá istá postava alebo aj ten istý predmet iný výzor, je akoby vytiahnutý z inej rubriky života, v zrkadlení hlbších súvisov, akoby z iného sveta.

Si ešte tak blízko prednarodenému stavu, tomu všednému, tomu všeprenikajúcemu, tomu všetkému blízkemu, zahalenému do všetkých pomysliteľných i nepomysliteľných dialav. A všetko sa vždy odohráva nad hĺbkami, nad nepoznanými i nepoznatelnými, nad jemne ozvučenými i neozvučenými, nad všetkými a pod všetkými zárodkami možností. Hĺbka, čo sa skláňa nad hĺbkou, nad všetkou poznateľnosťou, za všetkým výbojom poznania, v schránke absolútneho trvania. Prieloh večnosti. Tak sme i väzňami večnosti.

VZÁJOMNÉ PARALELY

Otokar Březina (13. 9. 1868 - 25. 3. 1929) - Pavol Strauss (30. 8. 1912 - 3. 6. 1994)

„V čom vrcholí ľudský rozum? V pretváraní všetkého vnímateľného do bytostných polôh pohľadu na inkarnáciu. Všetko sa posúva do večnostnej atmosféry. Je tu a nie je tu. To je jeden z kľúčov poézie.

Darmo sa budeme nútiť do poézie. Ona si sama nájde svoje objekty a tie i sama viac alebo menej využíva.

Preto sú veľkí básnici, ako Rífus, Holan a Halas, na prvom mieste však Březina a Rilke, neustále pokúšaní. Sú, lebo nemôžu nebyť.“ (Pavol Strauss)

„Do plného svetla budú postaveny životy mužů a žen, kteří velikostí své práce pro blaho lidstva, sebezapřením, mravní krásou, láskou k pravdě, hrdinstvím a věrností až k smrti mají být mládeži vzorem.“ (Otokar Březina)

1

V dobách zatížených bolestmi a nejistotami, jako jsou doby dnešní, tím více jest třeba sjednocení všech lidí dobré vůle a všech národů. Srdce touží po svědectvích, která by křísila v nich znovu víru v člověka a v život, ve vyšší smysl pozemské práce, ve spravedlnost naplňující se ve všech světech. Jen přerodem vnitřním může být lidstvo osvobozeno z dnešních hrůz. Z neviditelného světa vyrůstají události světa viditelného; myšlenky otráasají stavbami říší a připravují nový počátek věcí.

Ako obnoviť svet? Ved' každý z nás je tiež kúsok sveta, a keď niečo zmeníme v sebe, zmeníme tiež kúsok sveta. Tak sa cez nás tiahnu roky a niekedy je to len taký pokrok, nakoľko pokročíme v sebe, prehlbovaním, snahou o vždy intenzívnejší rozhovor s Bohom, túžbou po Bohu. A to sa odzrkadlí v našom chovaní voči ľuďom. Môžeme mať odlišný pôvod, výchovu, postoje, a predsa sa cítime bratmi a správame sa tak. Už nemáme nepriateľov, i keď nás neuznávajú, zaznávajú, prenasledujú, šikanujú, zabijajú tichom a intrigami. Začína veľká jednota sveta.

Není dosud pokoje v Evropě; lid ve všech zemích je vysílen a podrážděn utrpením posledních let; a duchové řídicí práci davů, vizionáři nových sociálních řádů, organizátoři převratů jako by zapomínali, že jedině z nitra může se díti přerod světa: novým duchovním viděním a oceňováním pozemských věcí, pokorou před velkými tajemstvími života, svatostí vůle, láskou.

2

Dvacáté století, které se otevírá, naučí nás neočekávaným pravdám: smysl pro

tajemství roste; pochopení hmotného světa se šíří. Nejslavnější díla obraznosti přenesena jsou do sféry přírodních věd. Ve fyzice, v chemii, v biologii ohlašují se kouzelné perspektivy. Ze světa a na druhé polokouli viditelného světa zaznívají znamení a tisíce bdících je slyší v extatických nocích.

Vědomí duchovní jednoty pracuje v horečném úsilí davů, v žízni po spravedlnosti, která nikdy nebyla vášnivější, co tato zem pohlíží na zápas národů...

(19. 8. 1984) Mílovými kroky sa približuje rok 2000. Ja ho už svojimi ľudskými očami nevidím. No viem, že každé storočie malo, v obmene dobového rytmu, svojho sv. Augustína a svojho sv. Františka. Raz to bol sv. Ján z Kríža, raz Arský farár, raz sv. Terézia z Avily, raz sv. Tereška.

Aj v roku 2000 niekto zaspieva hymnus sv. Františka v dobovej adaptácii. Nebude velebiť slnko a voľu a hviezdy a kvietky, ale možno všetky tajnosti atómu a jeho štruktúry a väzby. Krásu elektrónov a neutrónov, všetky odhalené väzby v biochémií, všetky spektrálne analýzy hviezd a nepredstaviteľnú novoobjavenú štruktúru vesmíru, ale všetko to vyznie ako velebenie diela stvorenia. Viem, že príde ten veľký apologeta nekonečna a Nekonečnosti s primerane vybrúseným mozgom a srdcom. Lebo láska je podľa Danteho sila, „ktorá hýbe slnkom i hviezdami“.

3

Ať malověrní věští soumrak bohů a západ národů; básník i v úzkostném a šíleném zmatku a bouři miliónů srdcí slyší hlas kroků blížícího se člověka vykoupěného.

Bájka o novom svete je pravda. Každé ráno, každým východom slnka

začína sa nový svet. Neustále máme pred sebou možnosť nového.

Lebo i hviezda pekla zapadá. Lebo i lákavá hviezda zla raz môže nevyjsť a nové ráno, čisté ako detské oči, môžu byť celkom novým začiatkom.

4

Vegetace víry by byla chudá, kdyby se spolehla jen na poznání procitlé inteligence jako na vláhu roztáleného sněhu jarního. Musí přijít oblaky od moří a blesky, elektrické víření od slunce a od tisíců slunců, vpád neviditelného.

V dnešných časoch kypí život nevidane. I čo do duševných potrieb je to zvláštne údobie. Vládnu dynamickosť a životnosť. Pravda i v hĺbkových rozmeroch. Dnešné časy si nevyžadujú natoľko systematické a široké analýzy, skôr potrebujú plamene, sľahajúce z rozpálených duší, a lásku a pravdu rozdávať zdiveným srdciam. Preto sú azda najrôznejší mystici a extatici aktuálnejší než systematici.

Včera mne došlo nové číslo Nového života. Našiel jsem v něm větu, která mne naplnila radostí: „Ne krása, ale pravda je cílem všeho nazírání mystického; mystik neučí se pracně a namáhavě a postupně poznávati, ale najednou, cele, obsahově nazírá vnitřní podstatu vši pravdy, samého Boha.“

5

Není nejvyšším stupněm mystického poznání – mlčení? Vize ztělesněná v tom nejvzácnějším materiálu, v těle lidském? Ztransformovaná v sladkého divotvorce lásky, ve svatost? Není jednou z nejjemnějších útěků života, že zde na zemi byly a jsou královské bytosti, které neztrácejíce síly tvořením ze svého života učinily chef d'oeuvre? A není každé vysoké umělecké dílo v jistém smyslu jich přípravou a zvěstováním?

Možno, že mlčanie je nepochopená samovrava vesmíru.

Každý počuje vždy a všade to, čo v ňom nerozozvučané jestvuje. Ticho vie byť veľmi hlasné. Len uši na to sa musia vytvoriť.

Hlboké poznanie, nesmierny obdiv a veľká bolesť sú nemé. Veľký cit nemá slov. Úcta je gesto vnútra a deklamácia sa dostane len na okraj pravdy.

Ako reči oddelujú národy, oddeľuje nás naša reč od podstaty skutočnosti. Ved' je len druhotnou skutočnosťou.

Na počiatku bolo ticho. Všetko, čo robí život veľkým, je z ticha a pre ticho

v človeku. Oblasť myslenia je ohraničená mlčaním. Ticho je výborný poradca. Ale kde sa začína presah za pásmo ticha a ako? Všetko, čo je v ľudskom živote veľké, je v tichu. Skutočná modlitba, obdiv krásy umenia, hudby, poézie, prírody prechádza predsieňou ticha a má svoju mieru v tichu. I veľký žiaľ, i veľká bolesť sú nemé. Hlučná bolesť je jeho odmocnením. Tiché boli slzy Márie Magdalény.

6

A prece jasné vidění smrti je jedním z nejtajemnějších objevů člověka na zemi, královská a tragická výsada, která ho staví nad všechny bytosti tvorstva. Milióny let klíčilo toto poznání, než z temného instinktu, jenž chrání život útekem a třesením hrůzy před zahynutím, uzrálo v plnou, žhoucí, denní, nijakými sny a halucinacemi nezahalovanou jistotu. Jasnost a intenzita tohoto poznání liší se dle síly, s níž pociťujeme život. Zde jsou rozdíly tak propastné, není slov, která by je náležitě vystihla. I v životě jednoho a téhož člověka mění se jasnost vnitřního světla podle pásma duchovního, jímž prochází. Milióny lidí umírají, aniž okusili pravé chuti smrti, jako umírají, aniž poznali lásku a skrytou nádheru světa, jež opouštějí. Nedostatek citlivosti pro smrt, jenž činí odvážnými divochy a děti, není silou; heroism začíná teprve tam, kde duch volí smrt pozemskou vědomě, s plným, mocným, oslňujícím vědomím její ceny, aby jí sloužil dílu života.

A raz na každého dôjde najdôležitejšia chvíľa: smrť. Kto žije v jej stále chladnej alebo blažiacej tóni, za ktorou príde večné odhalenie pravdy, pre toho je nie ani príšerným nezmyslom, ani otravným porušením chodu života, ani vítanou a nízkou pomstou prírody. - Smrť je hlbokým vydýchnutím Božej trpezlivosti. A v zmysle ľudského bytia prestávkou na ceste medzi dvoma začiatkami.

Zlý človek neráta so smrťou. A veru smrť je viac za zlobu než pre zlobu. A dobrý človek bráni jej spravodlivosť aj za cenu jej zdanlivej nevďačnosti.

Ako krásne sa chveje smrť za mihalnicami, spustenými spánkom. Ako krásne zvoní zbytočným slnkom po snehových lúkach oddychujúcej prírody. Ako krásne javí sa jej požehnanie, keď otvára duše pre blízku Večnosť, pod kladivom veľkých lúčení. Ako krásne sa valí do sveta cez oltáre a ich mystické umieranie nekonečný prúd života milostí.

Pro probuzeného ducha je pohled na smrt jako pohled sekáče na slunce; zrychluje jeho dílo, nedává mu ani okamžik ztratiti; šíří rozmachy jeho kosy a v opojení práce zaznívá píseň, která rozjařuje žence na sousedních polích přes celý obzor.

7

Ale nezapomínejme, že upřený pohled na smrt je pohled do slunce; slavný, ale při dlouhém pohledu oslepující zraky, které ztrácejí schopnost viděti v soumraku této země a pláčou, oslněny..

A naší povinností je dílo lásky na zemi: duch musí se učiti vyjítí ze sebe a žítí v životě bratří; musíme uměti všechno, co nejvzácnějšího máme rozdat.

Láskou učíme se umíratí; učíme se vystoupiti ze sebe a žítí v životě bratří; dýchati zářící atmosféru věčnosti, omamnou a sílicí atmosféru, v níž bije srdce jako zvon jitřní, sestoupiti do hlubin své bytosti, které se nepohnou naší smrtí; neboť již za života svého žijeme v krajinách smrti, ale neuvědomujeme si toho.

Ľudský tvor je zrodený z lásky, poháňaný láskou a túži po láske. Kde sa v ňom vzala ak nie je kópiou, ak nie je v ňom ohlas a odvodená rezonancia? Ona ho poháňa a okrem nej nie je a nevie byť ničím nasýtený. Bez nej ostáva prázdny, i keď sa mu všetko vydarilo, keď dosiahol všetko vrcholné ľudské a spoločenské dobro. Všetko sa mu v objatí túžby rozpadá, ak nie je prežiarené a pretavené ohňom lásky. Celý rozum a počínanie má trpkú chuť rozčarovania, nehotovosti a klamlivosti. Lebo počiatok a koniec sa do seba nezakvačia. Tak žil povedľa seba. Nenašiel v sebe cieľ, lebo ho stále hľadal mimo seba. A v sebe sa dusil, lebo si vnútro vyľudnil na morálne a duchovné vzduchoprázdn. Pretože jeho duchovné korene zdegenerovali, nemajú šľahúne vyrastajúce z neho silu nájsť si oporu. Odspodku zem a biologická formácia a nad nami oživujúca atmosféra. (...)

A tu volakde treba hľadať žriedla starých i nových elixírov. Tak ako sa prelieva rozbité vajce zo škrupiny do škrupiny, aby sa získal čistý žltok, možno precúdiť a prelievať všetko získané poznanie, aby sme došli k prapravku, prapočiatku a prapríčine všetkého. A zvýši nám len jedna pohnútko, ktorá do prahmoty vložila prazdroj všetkého vývoja života: iskra čistej a nekonečnej lásky. A nech vrtáme v čomkoľvek, aby sme sa dopátrali jeho podstaty, vyjaví sa nám znova. A nech v našich živo-

toch zmapujeme svetlé body vlastného šťastia i cudzieho občšťastenia, narazíme na záchvevy lásky. A tak len vtedy, keď nadabíme na tento ostatný zdroj všetkého, možno sa zapojiť do kolotoča šťastia v živote tým, že uvoľníme v sebe zdroj bytia, elixír lásky, lebo sa nedozijeme pokoja, kým nespojíme prúd, ktorý nás oživuje, s prúdom, ktorý nás oživil, so všetkými dôsledkami obetí, vykúpenia, odpúšťania a dobroty. Všetko je z lásky. Bez nej svet skape.

8

Kniha Maeterlincova *Trésor des humbles* je jedna z tých jemných, podivuhodne hlbokých knih, ktoré najdou porozumení pouze u vďerícich. V hlasu jejím, prídušeném tajemnými věcmi, které sděluje, šeptají větry jiného světa nežli svět pozemského slunce. Naplnilo mne nezvyklým dojmem, že jsem se v ní setkal s celou řadou svých vlastních myšlenek, vyslovených s takovým bohatstvím světla, kterého bych jim na ten čas sám nedovedl dáti. Činila na mne tajemný dojem knihy, kterou bych sám napsal po letech a neznámým způsobem dostal ji do ruky dřív, než jsem ji napsal. Radostné překvapení, úžas a jistý druh bázně.

Dozvuky sú akcenty nášho vnútra, keď sa s vlastnou vnútornou podobou stretávame čiastočne vo vnútornej dispozícii iného. To je základ pôsobenia zjavov, prejavov vlastného vnútra i v umeleckých dielach. Ako keby magma zeme nášho vnútra bola hľadala cestu navonok, a keď tú kôru cez nás nemohla preboriť, prerazila iné vnútro. Človek je cesta a východisko zjaviateľných právd.

A zmysel nerezonancie našej tzv. tvorby? Osobne nás učí pokore. Ale našou povinnosťou je všetko, čo je v nás (ak v nás niečo je) vyprojikovať. Lebo všetko, čoho sa dotkne duch, sa stáva spoločným, poznaným či nepoznaným majetkom. To je kategorický imperatív v oblasti našich schopností. Ani kvet sa nikoho nepýta, či sa páči. Je, lebo je, lebo musí byť.

Ale knihy nejsou všechno. Z knih přečteme jen to, co už víme, v síle a dálce, jak sahá okres našeho světla; ale jsou některé myšlenky, právě ty nejhlubší, které k svému zazáření potřebují tajemné atmosféry bolesti, radosti a času. A to dá jedině život.

...Je zvláštní, že čím člověk déle čte, tím více přichází k náhledu, že knih psaných pro jeho duši je vlastně velice malý počet a že ty, co jsou, mluví k němu většinou z dálky, přes pravu a mlčení věků.

Národům na západě není pomoci; vždy dál bude pokračovat žízeň jejich tvorby, porostou města, hutě, laboratoře, dílny, neboť je nutné, aby se lidstvo přesvědčilo, že na této cestě, kde zvýšená činnost rodí zvýšenou žízeň moci, rozkoše, vlády, že na této cestě není štěstí. A jako v minulých dobách, zdá se, že skrytá sídla hlubokého života jsou v srdcích žen, věřících a milujících, a v srdcích dětí.

Rozhodné šialenstvo vždy len triezveho rozumu sa snaží urobiť zo životnej riavy betónové koryto. Keby sa to, pravda, mohlo podariť, život duchovný by sa však chytro udusil v rôsolovitom hustnutí nudy. Myslím, že životný elán slovanských národov a vrúcnosť všetkých tých východnejších srdca a duší i v otázke všeobjímajúcej bratskosti a sociálnej spravodlivosti i náboženskej integrácie pomôže ešte v mnohom nevládnejším srdciam západných národov.

+ + +

Čo povedal František Bílek o tých, čo prichádzajú k Březinovi, platí aj o tých, čo prichádzajú k Straussovi:

„... Vím, přicházejí k Vám. Avšak míru jejich pochopení stanoví míra jejich výšky očí od země. Jak si představují všickni mé i Vaše dílo u nás snadným a lehkým!“

„Co jste učinil pro pochopení mých knih, není jen geniální analýza mého básnického a životního snu, jasnovidný pohled do tvůrčího zápasu, z něhož roste, ale je to znamení a výkřik duchovního bratra. Je to spolupráce na jednom společném díle života, na němž pracují s námi nesčíslní dělníci myšlenky a slova, kvůli němuž vytvořen byl lidský jazyk a kvůli němuž je třeba lidské slovo vždy k vyšší moci vyvíjeti, magičtějším a vítěznějším je učiniti, v laskavou sílu, spojující duchy, je měniti; osnovati jím boj proti smrti...“

Otokar Březina
v liste F. X. Šaldovi)

Čítajúc Březinu, mysliac na Straussa

(Záznamy zo Zapisníka Jula Rybáka)

(30. september 1990)

V rozhlasovom rozhovore snívam o čase, keď sa Straussovo dielo dočká slávy... Snívam vlastne o čase, kedy by slovenský autor v doslove k Straussovi mohol napísať to isté, čo napísal Petr Holman v doslove k Březinovi: „Není nikterak snadné odpovědět na otázku, proč právě dílo Otokara Březiny vzbuzovalo u čtenářů tak neobyčejný zájem a proč tento zájem přes určité výkyvy v jistých obdobích trvá až dodnes; nadto odpovědět způsobem, který by postihl onen úžas nad mnohotvárností, neustálou proměnlivostí a dynamičností tohoto díla se stálým zřetelom k jeho jedinečným a neopakovaným hodnotám a podnětům...“

Aký to rozdiel medzi Březinom, ktorý bol „nadšeně obdivován současníky“, ktorého so sympatiami prijímali „ve významných literárních a filosofických společnostech“ – a medzi Straussom! – Hanba na našu hlavu, slovenská kultúrna obec!

Fakt, že Březina bol od r. 1923 (55-ročný) riadnym členom České akademie věd a umění, a že mu r. 1919 udelili čestný doktorát filozofie na Karlovej univerzite – ma ešte raz pobáda, aby som dal návrh na udelenie čestného doktorátu Univerzity P. J. Šafárika Paľkovi.

Často si hovorím, že za každú chvíľu, čo som ti urobil radosť, pôjdem do neba – a Březina mi to potvrdzuje slovami: „Každým skutkem něhy a sebezapření, každým gestem, jímž jsme zachránili bratrský život, stáváme se zářivějšími ve zracích jasně vidoucích; něco z těžkého šatu této země z nás padá a duchovní dech náš sílí.“

Pritom nič na veci nemení fakt, že tých „jasně vidoucích zraků“ je v živote tak sakramentsky málo.

(1. október 1990)

V tom spočíva aj Paľkova noblesa, i keď sa mi to slovo vo vzťahu k nemu ťažko používa: „Duchovní noblesa. Je vlastně vznešené gesto únavy; nižší formy rozkoše a boje jsou překonány. Smrt se svou září pronikla již bytost a vdechla v ni něco ze své kosmické moudrosti. – Živí mladá, nestřídmá ve vinohradech, nezná tohoto gesta.“

(6. október 1990)

- Toto malo byť prečítané na Paľkovom pohrebe! – pripísal som si 14. 11. 95

k Březinovým slovám: „Kdo poznal, co měl poznati na zemi, zavírá, jemně znaven, své dny jako přečtenou knihu. Nová bude daná do jeho duchových rukou: o úžasnější přírodě, o sladších láskách, o závratnějších zodpovědnostech bude v ní čísti.“

„Zdá se vám, že vás neslyší; ano, neslyší vás, je tak daleko od vás, za obzorem, vaše cesty budoucí urovnává, hřmí kameny, jak by slyšel váš hlas?“

(To mi pripomína, čo som pred rokmi, vo februári 1983, napísal do listu Pavlovi Straussovi: „Ste tak ďaleko vpredu sám, že na nijaké Vaše „Žizním!“ nemôže prísť zo žijúcich nikto, čo by Vám zvlažilo ústa.“)

(9. marec 1991)

Písať o Paľkovom „Rekviem za živých“ a nepoznať Březinovo „Dílo smrti“ by bolo nezodpovedné.

(12. marec 1991)

Konečne som skoncipoval list do Tatranu – s návrhom na vydanie Straussovho „Človeka pre nikoho“. – Nemohol som si odpustiť, aby som v ňom neodcitol o Straussovi aj tieto Březinove slová: „A zjemnelé jejich (svätcov) tělo tam rozkvétalo k harmonii s vyššími zákony kosmu, že dovedli nazíratí do vegetace lidských snah a skutků jako jasnovidci poznávající intuicí léčivost květů, odkrývají jedy i v světelné tkáni nejzářnějších myšlenek a čísti stigmata smrti v pohledech lidí a ze znamení hrozících nebezpečí rodu. – Neboť kdo překonal smrt tím, že ji mocně, věštecky uviděl, ať ji poznal na loži muk, v hlubokém nahlédnutí do díla rozkoše aneb šťastnou čistotou své bytosti – ale kolik je těchto vyvolených z miliónů lidí? – nabývá svobody, již žádá moc na zemi dáti nemůže.“

Březina hned naväzuje slovami, v ktorých je Strauss celý: „Jako by vystoupil z občanstvi země a vstoupil v řád vesmírného života duchového. Nabývá magické moci a kam vkročí, zakládá víry, stává se knížetem každého dobrého díla na zemi. Otěže udalostí padají do jeho rukou, čte v srdcích a jeho jazyk jako po tajemné nemoci, která ranami blesků sežehla celé oblasti vztahů, se změnil; tisíce slov z dětského věku lidstva, slova nenávisť, ironie, posměchu, odsouzení a pýchy, ztratily se z něho navždy; nedovede si na ně vzpomenouti, jako by jich nikdy neslyšel. Zůstala mu jen slova oslnění, soucitu,

vdčnosti, pokory a lásky. A neznámí bratři přicházejí k němu nevoláni a zpovídají se mu, chvějíce se bolestnou něhou a štěstím. (Nepřišel som aj ja tak k Palkovi?) Je sladko a bezpečno íti s ním, lehký jako tanec je krok jeho milující vůle. Poznání jeho jako slunce o polednách odnímá hrůzu cestám.“

(14. marec 1991)

Spomínam si na moju dávnu republiku na možnú námičku: „No dobre, Strauss, a ďalej kto?...“: - Preboha, Strauss, to je len tak – „no dobre“? – keď čítam Březinove slová: „Jsou znamení v práci dnešních národů, která svědčí, že přibývá těchto jasnovidců bolesti a vědomí úžasného tajemství života že vzrůstá; příbuznost rodu, čeledi, rasy, stále mocněji pocítována, je přípravou k vyššímu splynutí národů, které uvědomují si společná nebezpečí, jež kladou lidstvu síly ničící život. I válka je cesta k spojování bytostí, vytváření vyšších společenstev. Sen spravedlnosti mocněji žehne v duších. Davy, po tisíciletí zmlátající se v temnotách, vystupují na dějiště světa a dorozumívají se přes různost jazyků a věr, přes hranice říší, přes dálky všech moří. Národové po věky spící probouzejí se. Velkolepý obraz veškerého dění v tisíciletích i ve zdánlivém zmatku proti sobě pracujících vůlí, zápasy národů a duchů počínáme vidět jako formování šiků na celé zeměkouli, jehož jednotlivé pohyby uskutečňují se věky; neznalému jeho strategie zdá se jako zmatek, ale je to ruch směřující k řádu, jenž dříme v samé harmonické, zpěvní, hudební, rytmické, taneční podstatě ducha a touží vykryštalizovati se z chaosu, z kletby.“

(16. marec 1991)

Toto by raz bolo treba povedať aj o Palkovom svete: „Nové rozlohy života vynořují se na pobřežích. V nekonečno šíří se zářící perspektivy analogií. Smysly rozpekávají jeden za druhým jako poupata v květ poznání, otevřený slunci. Věci zdají se zde zrcadly symbolů, odrážejícími do viditelného tajemný pohyb událostí neviditelných. Každý kámen a každý strom našich cest, každý pták, každý oblak a každá hvězda letící v modru nad nimi stává se zde pojednou ukazovatelem cesty, vedoucí tisíciletími.“

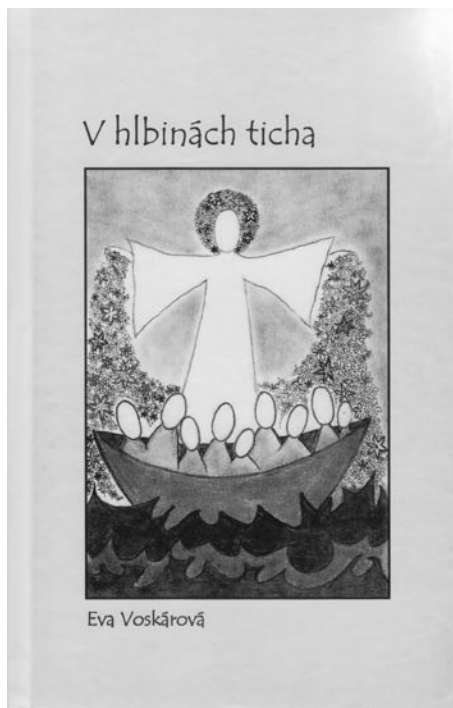
(27. máj 1997)

(Ku knihe „Vlídne setkání“, Vzájemná korespondence Otokara Březiny a Sigismunda Boušky.) Táto publikácia poskytuje príklad, ako raz treba vydať Palkove listy (minimálna úprava jazyka, poznámky za každým listom...).

Blahoželáme

dávny priateľom, obdivovateľom a šíriteľom odkazu Pavla Straussa – zároveň aj stálym spolupracovníkom, priaznivcom a zakladateľom Spolku priateľov Pavla Straussa a našich Listov PS – manželom Eve a Jozefovi Voskárcom a ich dcérkam s rodinami – k vzácnemu rodinnému počinu: k zozbieranu a vydaniu v peknej knižnej úprave mamkiných meditaácií.

Záverecnou Modlitbou za národ poťesíme aj našich čitateľov.

Na ceste do Straussovho sveta

Nemôžem povedať, že poznám dielo Pavla Straussa. Zoznamujem sa s ním asi rok. Dostala som možnosť spoznávať jeho životný príbeh a myšlienky súčasne cez knižky aj Listy PS, za čo som veľmi vďačná. Preto som s radosťou prijala príležitosť dozvedieť sa o Pavlovi Straussovi viac aj iným spôsobom – prostredníctvom programu v kostole Klarisie, ako súčasť Bratislavských Misijných dní.

Po prvýkrát som mohla vidieť a počuť naživo ľudí, ktorí majú k Pavlovi Straussovi blízko. Títo ľudia sprostredkovali citlivo spomienky aj na osobné stretnutia s ním, ukázali malý kúsok Človeka a Lekára Pavla Straussa, atmosféru udalosti umocnili krásnymi tónmi klavíra, a mňa osobne dojali.

Veľmi pekný, dôstojný, komorný až intímny, úctivý, pritom uvoľnený a ľudsky blízky. Také boli moje prvé, bezprostredné pocity z programu.

Celkom prosté, ľudské, no silné svedectvá oboch účinkujúcich dám, Milky

Modlitba za národ

Ďakujem Ti, Pane, za národ, v ktorom som sa narodila, za krásnu krajinu, ktorá žaluje na nás, lebo krváca z mnohých rán, ktoré sme jej spôsobili. Za národ, ktorý bol tak ťažko skúšaný, a predsa si ho zachránil z tisícročnej poroby a storočného väzenia. Dnes, keď dostal slobodu, nevie čo s ňou robiť. Zabúda na Teba a na fakt, že len u Teba je záchrana. Je chorý, paralyzovaný, na vozíčku. Prečo? Pretože Ťa opustil. Už len ústami volá k Tebe. Srdce má prirastené k žalúdku a nevie sa pohnúť z miesta. Stále sa ponosuje a s ničím nie je spokojný. Je v ňom mentalita otrocka. Nenaučil sa ešte žiť slobodne.

Pane, zmiluj sa a daj mu slobodu ducha. Veď už nevie ani sám jesť. Len cudzí ho krmia tým, čím sami pohrdajú. A s tým je národ spokojný. Verí viac cudzincom ako sebe, na svojho vlastného žiarli a závidí mu. Nevidí medzi sebou veľikánov ducha, ktorých sme mali aj máme. Chvála a vďaka Bohu za nich. V nich nás nepúšťaš, Pane. Ale mňa trápi tá väčšina, ktorá je ako ovce bez pastiera. Z jedného sa teším, nad ostatným plačem. Ako blízko sú radosť a slzy!

Ježiš, Ty si trpel za hriechy celého ľudstva i nášho národa a ja nemám odvahy sa Ti ponúknuť, spolupracovať, keď Ťa vidím na kríži. To je moja bieda. No Ty stále šepkáš: „Podaj mi ruku.“ „Tu je. Pane, veď ma kam chceš. V Tvojej ruke je istota a pokoj. Vďaka Ti, Pane môj.“ Amen.

Došekovej a Evy Hlaváčovej, ako aj spokojné, presvedčivé slová Pavla Ondříka prenikali ku mne hlboko, ako myšlienky Pavla Straussa, ktoré spoznávam z jeho kníh. Priznávam, že čítať jeho dielo vyžaduje moju sústredenosť, a nezriedka musím text čítať opakovane. No práve to opätovné, ďalšie čítanie mám rada, necítim to ako záťaž, naopak, vnímam ho ako lúč slnka, rozjasnenie, svetlo. Poznanie. Počas programu som si ani nestačila uvedomovať, či sa moje dosť vysoké očakávania naplnili, celú približne hodinku času som bola úplne vtiahnutá do myšlienkového sveta Pavla Straussa.

Pre mňa bol veľmi silný a nečakaný záver – niekoľko viet naživo od pána profesora Rybáka, doposiaľ poznaného len cez písmenká, po prvýkrát som ho počula i videla. Svojou prítomnosťou a slovami prispel k hlbokému prežívaniu večera.

Vďaka za ďalšie čriepky do mojej mozaiky o Pavlovi Straussovi, ktorú si budem dopĺňať neustále, tak, ako potrebujem opäť a znova siahať po jeho knižkách.

(Ing. Jarmila Ambrožová)

Z ohlasov na Listy PS

„...Už týždeň uplynul od príchodu Tvojej zásielky s Listami PS 13 – a ja som ešte stále v časovom sklze so svojim poďakovaním. Pravdaže, hneď na druhý deň som číslo posunula M. Bielovej a o deň neskôr aj Katke Kianičkovej do D. Kubína. Ja som sa duchovne tešila niekoľko večerov... Neprestávam Ťa obdivovať vo vytrvalosti sprístupňovať širokej verejnosti hlboké myšlienky Dr. Pavla Straussa – a stále nachádzať nové ozveny a súvislosti – povedala by som, že je to druh určitejšie špecifickú „duchovnej posadnutosti“, aby nič neostalo opomenuté, čo by mohlo rozšíriť poznanie a obohatiť náš obzor o tomto géniovi...“

(Marta Toningerová
v liste zo 7. okt. 2010)

„...Ani neviem, jak Ti poďakovať za 13. číslo Listů PS. Je to pro mne veľiké duchovní povzbuzení. Udělali jste (...) tak rozmanité, bohaté číslo – tolik rovin, tolik pohledů a tolik (...) nápadů! (...) Tentokrát nechybí ani konfrontační polemický aspekt (Daniška a reakce na něho). Je to pro mne všechno zážitek. (...)“

Mám však veľiký obdiv k stavu, úrovni duchovnosti na Slovensku. (...) V Česku si nedokážu predstaviť ustavení něčeho takového, jako je „Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa“ a vydávaní výtečných Listů PS s podporou tolika významných duchovně hlbokých osobností.

Pokud myslíš, že byste mohli otisknout něco o myslitelské, mravní, duchovní inspiraci Pavla Straussa pro teoretické vědění o škole a edukaci, pro konání učitelů v jejich péči o duši dítěte, žáka, mohl bych se pokusit něco trochu napsat.

(Lumír Ries
v nedatovanom liste)

„...Moc děkuji za poslání posledního čísla Listů. Také mi udělalo radost, že to byly dva exempláře. Jeden opravdu vždy půjčuji sousedce doktorce, která má za manžela Slováka, dalším „sprízněným duším“. Číslo se mi jako vždy líbí, děláte záslužnou činnost, také jsem potěšena, že reflektujete výročí významných ruských myslitelů. Pokud jde o dílo Pavla Straussa, nejen že je nenecháte upadnout v zapomenutí, ale získáváte mu další obdivovatele. Tak abyste mohl v této záslužné práci bez problémů pokračovat.“

(Zdeňka Trösterová,
v liste z 29. 10. 2010)

Z veršov, ktorými kolegyňa Trösterová zvykne sprevádzať svoje listy, si tu uvedme básničku „Naděje“; akoby totiž bola ohlasom na tú „novú jar ľudstva“, ktorou sme začínali toto číslo Listov PS.

Naděje

*Ať se zas znovu pod sněhem
chystají květy k vyrašení.
Ať na překážku tomu není
vichřice, mráz a zmrzlá zem.*

*Ať jako naděje se tulí
jejich poupatá pod ledem.
Ať jaro povstane zas z nuly
a nic je z cesty nesvede.*

*Ať také jaro v duši naší
nedá se zimou obelstít.
Ústrky její s klidem snáší
a nese pevné víry štít,*

*že nezabloudí v závějích
a přijde včas a v plné síle...*

„...Nie som povoláný hodnotiť úroveň a obsah Vášho časopisu LPS, ale toto posledné číslo (13) ma nadchlo vysokou úrovňou inteligencie všetkých prispievateľov, ktorí obdivuhodnou znalosťou osoby a diela Pavla Straussa tak skvele prispievajú k poznaniu tých krásnych myšlienok (nečit. slovo) v jeho diele. Ja

osobne som si niekoľkokrát prečítal celý časopis, veľmi podnetnou bola aj problematika polemiky MUDr. Jozefa Straussa s redaktorom Daniškom. (...)

Určite máte veľkú zásluhu na tom, že v súčasnosti čítam už doteraz vydané prvé tri zo súborného diela *druhýkrát* a uvedomujem si, že sú to pre mňa *duchovné cvičenia* naplňujúce ma novou energiou v každodennom živote. Je len samozrejmé, že sa teším na ďalšie vydania Straussovho diela.

Prajem Vám, aby ste v dobrom zdraví i naďalej pomáhali realizovať krásne myšlienky Pavla Straussa v dnešnom uponáhlanom svete.“

(Z listu MUDr. Jána Tedlu
z 12. dec. 2010)

Ani neviete, akú radostnú zvesť ste mi priniesli Vaším listom, keď som sa dozvedela, že už sú v predaji zväzky Zobrazeného literárneho diela Pavla Straussa. Hneď som si objednala prvých 5 zväzkov, ktoré boli tento rok pre mňa najkrajším darčekom, pokladnicou, z ktorej nikdy neubúda.

Niekedy mi napadne: „Keby som sa tak mohla stretnúť s ním osobne...“, ale vzápätí len čo pozriem na jeho knihy, si uvedomím, že môžem byť s ním v každú chvíľu, vždy sa môžem s ním stretnúť pri čítaní jeho myšlienok. Akoby mi sám hovoril: „Všetko je rovnako blízke i ďaleké.“ „Človek si teda najviac obľúbi vzdialené, čo si môže priblížiť a sprítomniť len v duchu.“

Takisto aj v Listoch PS 13 (2010), ktoré ste mi poslali, sa mi veľmi páčil článok od Jozefa Tótha, v ktorom sa autor dotkol bolesti a utrpenia v diele P. Straussa. Áno, bolesť je u P. S. tou „kráľovskou lúčavkou“ potomkov Adama a Evy, no len Kristovým utrpením táto bolesť prekročila svoju pozemskosť a stala sa korunou Jeho večnej slávy.

Na záver niekoľko povzbudzujúcich myšlienok:

*Nielen chlebom, ale i tichom sa dá
zaplniť priestor, priestor srdca, no z ticha
ešte nikto neohluchol.*

*Vďačnosť je sila, ktorá nám rozväzuje
ruky objat bližneho, objat Boha.*

Prehnané ľudské vášne zatemňujú zrkadlo duše. Potom nie sme schopní vidieť ani vlastné vnútro. A tak všade, kde sa pozrieme, vidíme len svoju väseň.

Každá úprimná a naozaj precitovaná a prežitá modlitba je výstupom na horu Tábor. Len málokedy sa mi podarí vyjsť až hore.

(Kristína Bednárová
v liste z 3. 1. 2011)

Pozývame Vás na recitál

MUDr. Pavol Strauss
píšúci apoštol 20. storočia

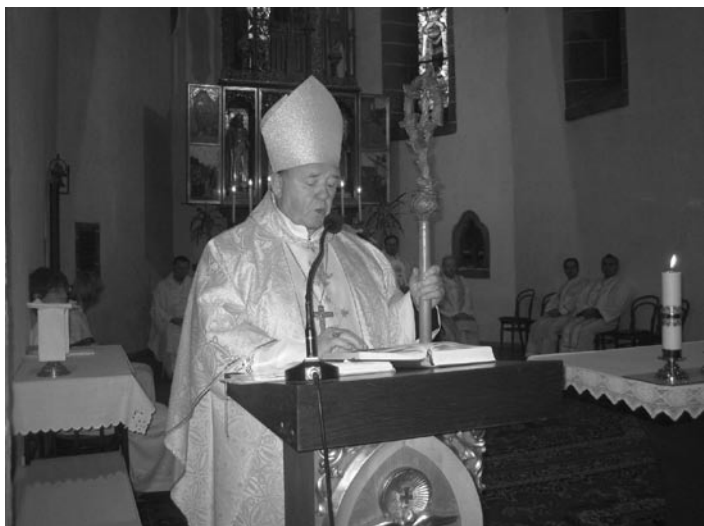
ktorý bude uvedený v rámci programu
celomestských misií v Bratislave.

9. október 2010
19.00
Klarisky Bratislava

Zoznámte sa s myšlienkami
MUDr. Pavla Straussa,
ktoré majú silu blesku.

Iba človek zasiahnutý Kristovým svetlom
dokáže vydať takéto svedectvo.

Valné zhromaždenie spolku • 2. október 2010 • Liptovský Mikuláš

• Čestný predseda spolku, spišský biskup Msgr. František Tondra

• ThDr. Vladimír Šosták, PhD., biskupský vikár Košickej arcidiecézy

• Mgr. Pavol Ondřík

• Msgr. František Tondra a ThLic. Vladislav Saniga

• Ing. Jozef Šišila, CSc., MUDr. Martin Jančuška a MUDr. Alexander Slafkovský

• Ing. Gabriela Smolíková - Vydavateľstvo Michala Vaška

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa • LISTY PS - Reg. číslo: MK SR 3209/2004, číslo 14, február 2011. Pripravili: Ľubomír Raší, Július Rybák a Jozef Šišila. Adresa redakcie: Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, tel.: 044/5621 580, e-mail: zuslm@svslm.sk, číslo účtu: 2923832760/1100, IČO: 37907751, tlač: Print Master, Lipt. Mikuláš, e-mail: printmaster.lm@gmail.com. Počet výtlačkov: 1000.

 Telink